

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN ÉS A MAGYARORSZÁGI LÓVERSENYEK MEGALAPÍTÁSA.

Irta: Dr. VISZOTA GYULA.

Gróf Széchenyi István újító törekvéseit a lóverseny-ügy meghonosításával kezdte meg. A magyarországi lóverseny keletkezése nem lévén ismeretes a maga összefüggésében, nem lesz érdektelen, ha a rendelkezésekre álló¹⁾ nagybecsű adatok alapján a kérdést bővebben megvilágítva, a magyarországi lóverseny keletkezésének, megalapíatásának és kihatásának történetét előadom.

Zichy Antal Széchenyi életrajzában és Naplójában csak annyit említ, hogy Széchenyi a lóverseny meghonosítása ügyében már 1822-ben folyamodott a felséghez, megjegyzi azonban, hogy ma „már alig lehet fogalmunk mindazon nehézségekről, melyekkel az első kezdeményezés akkor járt“. Elbészél egyes részletet, pl. hogy Wenkheim József aradmegyei főispán elnöklésével ez ügyben a pestmegyei vármegyeházában gyűlést tartottak s a nádor pártfogását is megnyerték, de a lóverseny-ügynek további sorsát s annak összefüggését *Széchenyinek* a „Lovakrul“ cz. művével nem ismeri.

*Galgóczy*²⁾ s utána *Gaál Jenő*³⁾ Zichy adatainak felhasználásával tárgyalják a lóverseny kihatását és kapcsolatát más egyesületekkel (az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesülettel), de azért nem egészen világos, nem teljesen pontos a kérdésre vonatkozó taglalásuk.

A lóversenynek s így a Gazdasági Egyesületnek keletkezése visszanyúl a mult század második tizedébe. Széchenyi „Néhány szó a lóverseny körül“ czímű művében azt írja,⁴⁾ hogy „már 22 évvel ezelőtt“, tehát 1815-ben, társaival gondolkozott a magyarországi löügyről. Látták, hogy a lótenyésztés hanyatlík, a ménesek megszűnnek s „egészen gyaloggá válik a' Lóra született magyar“. Tanácskoztak is, hogy mit tegyenek

¹⁾ Ezért köszönettel tartozom dr. Szily Kálmán akadémiai főtítkár urnak.

²⁾ *Galgóczy K.*: Gróf Széchenyi István az Országos Magyar Gazdasági Egylet első megalapítója és az *Országos Magyar Gazdasági Egylet Emlékkönyvének* II. füzetében: Az O. M. G. E. története.

³⁾ *Gaál J.*: Gróf Széchenyi István nemzeti politikája. Budapest 1903.

⁴⁾ 1837-ben írta s 1838-ban jelent meg.

előmozdítására, de véleményük nagyon elágazott. Némelyek a régi divat szerint, másoknak példaadásul, áldozattételeket javasoltak: ménest akartak tartani; mások azt vélték, hogy a kormány támogatását kell megszerezni; többen elkeseredtek, kétségbeestek, hogy e honban nem lehet semmi sem előre; ő néhány barátjával egyikük véleményét sem tartotta célravezetőnek, gyakorlati szempontból tekintvén az ügyet, felismerte a kérdés megoldásának kulcsát, hogy a nyereséget kell sarkalól kitűzni.

1817-ben Széchenyi már „komolyabban“ kezdett gondolkodni a lótenyésztésről, mert látta, hogy nálunk erről a tárgyról félszegen gondolkodnak. Látta, hogy a magyar becsületbeli dolognak tekinti a lótenyésztést, a melynél „nyerekedni szégyen“. Ő ezzel ellentétben már 1815-iki angolországi útja után, hol a lótenyésztést tanulmányozása tárgyává tette, belátta, hogy a lótenyésztés, mint szorosán gazdasági s kereskedési tárgy, csakis a nyeresre berendezett angol módszer alapján fog felvirágozni. S ekkor Széchenyi és barátai azt tartották, hogy oda kell fordulni a forráshoz, a hol sok a ló és jó a ló, s elhatározták, hogy tehetségük szerint „az angol példa szerint új életet 's célhozvezető szellemet“ hoznak az egész tárgyba. E célra kanczákat, méneket szereztek Angolországból.

Széchenyinek e kijelentéseit teljesen igazolják levelei. Tudjuk, hogy 1815-ben (októberben) volt legelőször Angliában s ott a lótenyésztést behatóan tanulmányozta, sok lovat vásárolt és ez időtől kezdve *czenki* jószágán (angol trainerek kezelésében levő) lovak tenyésztésére évenként tetemes pénzösszeget költött el, s hogy 1816-tól kezdve a holicai lóversenyeken részt is vett.

Ha figyelemmel kísérjük ily irányú tevékenységét, azt látjuk, hogy a lótenyésztés iránt érzett érdeklődése 1820—1-ben komoly munkára bírta: tapasztalatai alapján értekezést írt a lovakról. Ez időben Diószegen volt mint huszárkapitány-állomáson. Naplója szerint 1820 decemberében 5 hónapra munkatervet készített magának s e tervben benne van, hogy a lótenyésztésről is kell írnia. Naplója¹⁾ bizonyítja, hogy ezen tervét végrehajtotta, mert ezek egyik kötetében van, szépen letisztázott „Vom Reitpferde“ című német nyelven írt értekezése, amely Széchenyinek első műve.²⁾

E műve a hátszlóról szól s különösen angolországi tanulmányozásának eredményét foglalja magában. Főbb vonásaiban ismertetnem kell ezen értekezést, amelyről Széchenyi jószágigazgatójának, Liebenberg

¹⁾ Naplója az Akadémia birtokában vannak.

²⁾ Zichy Antal „Gróf Széchenyi István“ című művében (145 l.) megemlíti ezen értekezést, de nem tudja, hogy ez Széchenyi műve.

Jánosnak, azt írja egyik levelében, hogy a Lovakról című művének írásánál felhasználta.¹⁾

Szerinte az a jó hátasló, amely nagy teherrel aránylag rövid idő alatt képes nagy utat megtenni s amelynek alkata, szervezete olyan, hogy minden mozgást könnyen végez. Van sok olyan ló, amely erő-kifejtésre nem alkalmas, a jó katona lónak azonban éhséget, időjárást, fáradságot egyaránt ki kell állania. Még nincs bizonyítva, hogy e tulajdonságok a fajban vannak-e vagy a neveléstől függenek.

Két hasonló vérű ló magához hasonló fajt nemz, néha jobbat, néha rosszabbat, de a fajt fenntartják, két különböző faj azonban nem hasonlót nemz, mindig rosszabbat a jobbnál, míg végre teljesen elfajzik; tehát minden fajta, ha speciesében marad, jó marad, ha kevertetik, elfajul.

Ezen általános érvényű alapelvek után bőven ismerteti Anglia lótenyésztésének történetét, hogy így mások tapasztalatait magunk hasznára fordítván ama nézetekhez jussunk, amelyeknek az Osztrák Monarchiában is el kellene terjedniök.

Elmondja, hogy Angliában is volt olyan időszak a lótenyésztésben, milyen most Ausztriában van, ismerteti az egyes uralkodók alatt hozott rendelkezéseket, törvényeket, majd vázolja a futtatás kifejlődését is és ennek hatását a lótenyésztésre, amelynek következtében az angolok keleti fajkeveréssel olyan angol nemesített lovakra tettek szert, hogy később az arab lovaknál jobbaknak bizonyultak. A kitűzött jutalmaknak volt köszönhető, hogy Angliában a lótenyésztés mindinkább felvirágzott.

1) Széchenyinek igaza volt. Sok értelmi egyezésem kívül, egyes helyeket szó szerint is átvett az értekezésből. Például szolgálhat a következő hely:

Vom Reitpferde.

Jeder Erzbischof, jeder Herzog wurde durch das Gesetz unter gewissen Pönalitäten verbunden, sieben Hengste als Reitpferde zu halten und so war es auch stufenweise für jeden Rang abwärts bestimmt; so z. B. musste jeder Pächter der 100 Pfund Einkommen hatte, oder dessen Frau einen französischen Hut, oder eine sammtne Kappe trug, unter der Strafe von 20 Louisd'ors ein Reitpferd besitzen; alle Inhaber von Parks oder Einzäunungen waren verbunden wenigstens zwei Mutterstuten zu haben; das Parlament gab sogar eine Verordnung heraus, wie die Füllen gehalten und gefüttert werden sollten.

Lovakról.

Minden Érsek s Hercege le volt a Törvény által kötelezve hét Csödört, mint hátaslovat istállójában tartani, és így lefelé minden helyezettetésben kellett bizonyos számu lovakat birni. Azon Árendator, kinek jövedelme 100 font Sterlinget felül haladott, vagy kinek Felésége egy francia vagy egy bársony süveget viselt, husz font büntetés mellett, kéntelen volt egy paripát tartani. Nagyobb kertek s kerületek tulajdonosai pedig arra voltak szorítva, legalább is két anyakanczát tartani. A Parlament még abba is avatkozott, a csikókat hogy kellessék etetni, nevelni s. a. t.

Majd ezután a különböző szolgálatú lovakat ismerteti s magyarázza, milyen körülmények között jár a lótenyésztés gazdasági tekintetben nyereséggel. Egyesek szenvedélye (ménések tartásával) nem emeli a lótenyésztést, mert nagy költséggel keveset tenyészhetnek. Már pedig a lótenyésztés csak akkor lehet a házára nézve hasznossá, ha valaki bebizonyítja, hogy ménese hasznot hajtott: több volt bevétele abból mint kiadása. Nem a szenvedély, hanem a nyereségvágy fog leginkább a tökéletesedésre buzdítani, s így a lótenyésztés fellendülésének első feltétele olyan módszernek alkalmazása, amely megtanít arra: hogyan lehet jó lovat olcsón nevelni.

Mindezt alkalmazni kell Magyarországon is, a hol több magyar gavallér sok kiadással és fáradsággal a lótenyésztést emelni igyekszik. Ha nálunk is a nyereséget alkalmazzuk sarkalóul, az az embereket is el fogja kapni s a lótenyésztés a gazdaság hasznos ága lesz.

Nagy ménések csak akkor hajtanak hasznot, ha jó legelő és olcsó takarmány áll rendelkezésre; ahol ez nincs, ott a juh- és marhateenyésztés kerül szóba. Az ilyen földesúr néhány jó kanczát tartson, mert ezekkel dolgoztathat is, csikái pedig mellettük nőnek fel aránylag csekély kiadással. Magyarország gazdagabbjai azonban tartsanak ménest, amely a hágatással szerez majd hasznot.

A különféle változatú lovak tenyésztéséről való elmélkedése után újra visszatér a verseny ismertetésére és kifejti, hogy ha Magyarország gazdagabbjai sok biztos és örök díjat tűznének ki versenyre, valószínűleg akadnának nálunk is sokan, a kik jó csikókat nevelnének. Majd a verseny előnyeit és hátrányait taglalva kijelenti, hogy a jó csikó előállítására szükséges, mikép csak arab vagy ezektől származó angol nemesvérű ló legyen az apamén s a tenyésztésre egyazon fajú kanczák használtassanak. Ezért ismerni kell 1. a származást, 2. az apamén külső formáját, 3. a lóvak jószágát, melyet a verseny mutat meg, 4. a természet erőit (Productionskraft), amelyet ki kell próbálni. Szükséges tehát, hogy a választás kedvéért lehető sok mént tartsunk, s a ki használni akar hazájának, szerezzen arab vagy angol telivér méneket.

Nagyon valószínűnek tartom, hogy Széchenyi ezen értekezését az 1821. év folyamán több barátjával közölte. Ő maga pedig oly módszeren törte fejét: hogyan lehetne az országban a külföldieknél olcsóbb és jobb lovakat nevelni. Ez bizonyítja Naplóinak egy másik kötete (II. 4 jelzésű), mely pusztán lótenyésztési terveit tartalmazza. Abból indul ki, hogy az Osztrák Monarchiában 20000 hátszó kell, s míg ezeket a külföldi lovaknál olcsóbban nem lehet tenyészteni, a lótenyésztés titka nincs megoldva és az állam függ e tekintetben szomszédaitól. Ezt úgy lehet elérni, ha a haszon a földbirtokosoknak, tenyésztőknek biztosítatik. Az

uralkodó ménesének nem szabad rimontokat, hanem csak csődöröket tenyészteni. Mezőhegyest, Bábolnát bérbe, a lovakat el kell adni, a jövedelemből 20 telivér kanczát és 9 igen jó mént kell hozatni. A király minden vármegyének 1 mént ajándékoz és 100 aranyat a legjobb lónak, azonkívül a Holitson tavasszal és ősszel tartandó versenyre 1000 aranyas jutalmat tűz ki jó futó lovak számára, 50 magyar mágnás pedig örökre ad egyenkint 100 aranyat versenydíjúl, s így évenként 2380 kancza ingyen hágatik s 11200 arany nyerhető. Jó tenyésztő lesz-e ily körülmények között a nép, mikor néhány aranyért sokan agyonlövetik magukat?

Természetesen mindez jámbor szándék maradt.

Eközben lóvásárlás céljából szabadságot kap s Erdélybe utazik, tanulmányozza ott is a lótenyésztést. Barátságot köt *Wesselényi Miklóssal* s megvitattván vele a haza állapotát, szóba kerül a lótenyésztés fontossága. Mindenesetre megvitatta vele a kérdést gazdasági és politikai tekintetben, megbeszélte vele ez ügyben a teendőket is és ez év végén lótenyésztés- és lóverseny-terve aktuálissá vált.

Részint személyes megbeszéléssel (mint Wesselényinél), részint levél útján újra fölhívta a tárgyra ismerősei figyelmét s már 1822. január 14-én *Bécsben* az ügy érdekében összejövetelre kérte az akkor nagyszámban együttlevő honfitársait, hogy „végleges határozatra bírassák” őket. De a tekintélyesek nem jöttek el, mások meg csak az összejövetel után tartott ebédre jöttek s Széchenyi csak egyedül maradt, mint Naplójában megjegyzi, „a kis Koruakkal.” Ekkor elhatározták, hogy lótenyésztő-egyletet kell alakítani s a lóversenyt meg kell honosítani.

Nagyon bántotta Széchenyit, hogy a hatalmasabbak nem jöttek el s elkeseredésében a következőket írta Naplójába: „Szerencsétlen ország, a melynek legjobb s legfelvilágosultabb tagjai az oly ritkán kínálkozó alkalmakat, hazájoknak hasznos szolgálatot tehetni, elszalasztják. Ily ország fog-e valaha szabadságáért sokat áldozni, vért is ontani? A ki kicsiben, mikor a jutalom csak saját önérzetünkben lehet, nem akar anyaföldének javára működni, azt sohase fogja átmelegíteni a népe iránti hő szeretet!”

De azért e keserve mellett sem csügged el. Még januárban kihallgatásra megy a felséghez, kérvén őt, adja beleegyezését és jóváhagyását egy alakítandó lótenyésztő-egyesülethez. A felség beleegyezett, de felszólította, adja be tervét az udvari kancelláriához írásban, hogy hivatalosan tárgyalassék. Ez nem tetszett Széchenyinek, azt hitte, így nem lesz semmi tervéből, pedig, mint látni fogjuk, némileg tévedett. mert a kancellária pártolta tervét.

Elkeseredik társai ellen, kik nem támogatják eléggé. „Honfitársaim egészben véve, s különösen annak vagyonosb, úgynevezett felvilágoso-

dottabb része, született rabszolgák s istenemre! nem érdemesek a földi kincsre, a függetlenségre. A mivel bír az ember s mit könnyen szerzett, azt nem becsüli, mint mi a szabadságunkat és alkotmányunkat. Más országokban az emberek utolsó csepp véréket feláldoznák, hogy csak odáig is jussanak el, a hol mi már régtől fogva vagyunk, de mily éberséggel vigyáznának aztán hazájok iránti kötelességeik teljesítésére! A mi országunk alszik s azok az emberek, a kik a mi szegény földünkben kinos fáradsággal kisedett ezreiket idegen földön fecserlik el, mindjárt páni rettegésbe esnek, ha csak legkisebb fáradságot kívánunk tőlük, vagy valamely csekély adományt kérünk szülőföldjük sorsának javítására“.

Elhatározta azonban, hogy arra fog törekedni: vagy hagyják jóvá tervét, vagy „feltűnő módon tagadják meg“.

Elkészíté azért a folyamodványt, miután még egyszer számbavette az ügy pártolóit. Kitűnt, hogy egyszeri díjra adományoztak: *Gr. Batthyány B. János, br. Brudern József, herczeg Eszterházy Miklós, gr. Eszterházy Károly, gr. Festetics László, herczeg Grassalkovich Antal,¹⁾ Hengelmüller Mihály, gróf Károlyi István, Lajos és György, herczeg Lichnyowszky Ede,¹⁾ gróf Pálffy Nándor és Ferencz, gróf Széchenyi Pál és István, idősb gróf Viczay Mihály.*

Örökös díjat voltak készek alapítani: *Gr. Batthyány B. János, ifj. gr. Eszterházy Károly, gr. Károlyi István, Lajos és György, herczeg Lichnyowszky Ede, gr. Pálffy Ferencz, gr. Széchenyi Pál és István.*

A lótenyésztő-egyesület felállítását óhajtották 34-en, még pedig: *Gróf Trauttmansdorf János (főlovászmester), gr. Pálffy Nándor, ifj. gróf Eszterházy Károly, gr. Károlyi István, Lajos és György, báró Wesselényi Miklós, Fechtig Ferencz, Felsőbükki Nagy Pál, Fejérváry Gábor, gr. Széchenyi Pál és István, Hengelmüller Mihály, br. Brudern József, herczeg Lichnyowszky Ede, gróf Hardegg Henrik (generális), gr. Eszterházy Vincze, gr. Batthyány Vincze, gróf Alberti Barthol. (ezredes), gr. Batthány B. János, gróf Eszterházy Mihály (kapitány), br. Tellenborn Károly (generális), br. Simonyi József (ezredes), gr. Bolza József, Appel Károly, br. Parisch-Senftenberg, gr. Andrassy György, gr. Szirmay István, Aczél József, Liebenberg János (Széchenyi nevelője), gr. Hunyady József, Szász-Coburg Ferdinánd fejedelem, lovag Liedemann Samu és gr. Zichy László.*

1822. január 31-én benyújtja a maga és társai nevében az általa nagy gondnal készített folyamodványt, melynek 7 darab melléklete magában foglalja tervét. Meg van elégedve ezen tettével, mert mint földbirtokos és lovastiszt kötelességét teljesítette.

¹⁾ Ismeretlen névvel vannak az adományozók között nevezve.

Széchenyi kérvénye röviden ugyanazon elveket hirdeti, melyeket előbb „Vom Reitpferde“ cz. értekezésében, később pedig „Lovakról“ című könyvében bővebben kifejtett.

Halljuk tehát a folyamodványt és érveit!

Utal arra, hogy többször tanácskoztak azon, mikép lehetne a lótenyésztést az Osztrák monarchiában, de különösen Magyarországon hasznossá, általánossá tenni, úgy, hogy a kisebb birtokosok is foglalkozhassanak a lótenyésztéssel; mert bizony a meglevő ménesek száma kevés, a ménesek nem fejlődnek, sőt mindig kevesbednek.

Gondolkozott társaival azon, hogyan lehetne a gazdasággal foglalkozókat a lótenyésztésre buzdítani, azon tehát, hogy *ez ne kedvtelés tárgya, hanem a gazdaságnak egy ága legyen*. Arra a meggyőződésre jutottak, hogy ezt csak akkor lehet elérni, ha a lótenyésztésnél lehetővé teszik a nyereséget.

Mert úgy áll a dolog, különösen Magyarországon és Erdélyben, hogy az államnak a külföldön kell a lovakat vásárolnia, tehát lóhiány van. Ezen pedig nehezebb segíteni, mint más gazdasági ágban felmerülő hiányon. A nehézség abban rejlik, hogy a lótenyésztés nem nyújt a nyereségre kilátást, sőt inkább kárral jár s ezért van, hogy Magyarországon a ménesek megszűnnek s helyette a juh- és szarvasmarhatenyésztést üzik. A ménesek közül pedig csak azok maradnak meg, melyeknek tulajdonosai nem saját hasznukat, hanem a közjót tekintik.

Ha tehát a nyereség lehetővé lesz, ez a legjobban fellendíti a lótenyésztés ügyét. Például szolgálhat erre nézve Angolország, a hol a többi európai országokkal szemben sok lovat tenyésztenek, s noha a tenyésztés tízszer annyiba is kerül, mint némely ausztriai országban, mégis lehet nyerni, sőt tényleg nyerne is.

A nyereség lehetővé tétele céljából megegyezett társaival, hogy a legjobban nevelt lovakra díjat tűznek ki, a mi az egyedüli eszköz arra, hogy a magánemberek is előmozdíthassák a lótenyésztést. 1600 díj van az 1822. évre, örök díjak is vannak már s ez, a díjra való biztos kilátás, fog az emberekre legjobban hatni.

Megegyeztek abban is, hogy a díjazásnak és a jó ló felismerésének aránylag a legjobb módja a lóverseny, mely a ló gyorsaságát, erejét és kitartását fogja bizonyítani. Nehogy azonban a lóversenyénél visszaélések forduljanak elő, mellékli a versenyfutás szabályait, a melyek nélkül a verseny játékká, nyereségshajhászáttá fajulna.¹⁾

A közönség megnyugtatóására mellékli az örökdíjat alapítók névsorát és az erről szóló oklevelet és kéri a közzétételre való engedélyt.

¹⁾ Határozottan Pest városát jelöli meg azon helynek, a hol a versenyeknek le kell folyniok.

Mellékli a közönség figyelmének felkeltésére szolgáló (az újságokban megjelenendő) czikkeket is.

Indokolja, hogy miért alapítanak három díjat az egész európai kontinensen tenyésztett lovak számára; mert ez más lovat is odavonz s így a belföldi lovak jósága ismertebbé válik.¹⁾

A lótenyésztés biztosságának és alapjának megvetésére azonban szükséges lótenyésztő-egyesület is, melynek alapszabályait mellékelvén, arra kéri a felséget, hogy a nádor pártfogása és elnöktele alatt engedje meg az egyesület megalapítását.

Végül mellékli az alapítók versenyföltételeit és a lótenyésztő-egylet tagjainak névsorát.

A felség megbizásából Lajos főherczeg február 17 én leküldte Széchenyi folyamodványát Koháry Ferencz kancellárhoz, hogy a magyar kancellária tárgyalja és arról véleményt adjon. Ez pedig, mielőtt az ügy tárgyalásába bocsátkozott, kikérte a nádor véleményét (febr. 22-én).

Széchenyi azalatt is az ügy érdekében dolgozott, a mialatt folyamodványa a nádorhoz került. Megnyerte az ügynek Br. Wenckheim József aradmegyei főispánt. Széchenyi valószínűleg ennek tanácsára — hogy Wenckheim saját szavaival éljek²⁾ — „mint ezen valóságos hazafiúi szeretetből eredt gondolatnak buzgó előmozdítója“ már 1822. február 9-én, tehát folyamodványának benyújtása után 10 nappal Pesten több hazafit meghívott, hogy mialatt a felség az ügyben határoz, ők a dolog felől tanácskozzanak és megtegyék azt, mi az első megalakuláshoz szükséges.

A megbeszélésen jelen voltak elfogadták Széchenyi előterjesztését s elhatározták, hogy mindenekelőtt felkérlik a nádort pártfogónak. Erre a célra kiküldték *br. Amade* vezetése alatt *br. Wenckheim Józsefet*, *gr. Barkóczy Jánost*, *gr. Széchenyi Istvánt*, *br. Orczy Lőrinczet*, *br. Podmaniczky Sándort* és *br. Brudern Józsefet*.

E küldöttség 12-én előadta a nádornak kérését s a nádor kijelenté, hogy az elnökséget szívesen elvállalja, ha a felség az egylet felállítását megengedi és egyúttal azt ajánlotta a küldöttségnek, hogy addig is, míg a jóváhagyás megérkezik, felsőbb jóváhagyás reményében dolgozzák ki előre a társaság szabályait stb. és mutassák be neki.

Az érdeklődők Wenckheim elnöktele alatt február 23-án Pesten, a városháza termében tényleg összegyültek s Steinbach Ferencz Pest

¹⁾ Itt hivatkozik a bajorokra, mi a „Lovakról“ cz. könyvében is benne van. Azt állítja, hogy a bajorok — ha nem szabadna a versenyben résztvenniök — azt állítanák, hogy mind a díjat ők nyerték volna el, ha futtattak volna.

²⁾ Lásd a Magyar Országai Lovak Nemesítését tárgyalló Társaság első ülésének jegyzőkönyvét.

város főbirája „A Magyar Országi Lovak Nemesítését tárgyalló Társaság első Ülése” czímen jegyzőkönyvet is vett fel az ülés lefolyásáról.

E jegyzőkönyvből kitűnik, hogy ezen az ülésen 75-en vettek részt. Ott voltak a fentebbi küldöttségen kívül: Báró Vécsey Miklós szathmár-megyei főispán, gróf Cziráky Antal kamarai II-od elnök, gróf Keglevich Gábor és László, Szögyény Zsigmond, gróf Gyulay Albert altábornagy, báró Splényi Ignác altábornagy, gróf Kinszky Keresztély generális, Lónyai Gábor és báró Malonyai János főispánok, Szilasy József, hg. Pretzenheim Nándor, hg. Schwarzenberg Frigyes báró Waldstein Emánuel, gróf Teleky József, Sándor és Ádám, gróf Károlyi György, gróf Festetics József és János, gróf Barkóczy János, gróf Ráday Pál, gróf Almásy Alajos, gróf Széchenyi Károly, gróf Vartersleben Károly, Lánczy József és mások, vármegyei tisztviselők, táblabírák, katonatisztek, orvosok.

Wenckheim, az ideiglenes elnök, előadván az ügy előzményeit, s ebben Széchenyi Istvánnak nagy szerepét, kifejtette a felállítandó egyesületnek nagy hasznát. Előadta, hogy Magyarország fejedelmei állandóan figyelemmel kísérték a lótenyésztést. Már Mária Terézia alatt történtek ez irányban rendelkezések. Pest vármegye különösen kiűnt e rendelkezések végrehajtásában; Bihar vármegye ménest is felállított, több vármegye pedig méneket tartott, különösen akkor, miután Mezőhegyes azt megkönnyítette. Ferencz király¹⁾ alatt pedig már 1802—1803-ban a nádor elnöklete alatt bizottság is létesült, mely sok hasznos javaslatot ajánlott, a melyekre a kormány részéről jobb intézkedések is következtek, de a háborus idők — a melyekben a magyar lovak kitaratása, jóságát kiűnt — alaposabb s további intézkedéseknek útját vágta. 1817-ben azonban új bizottság rendeltetett oly célra, hogy adja elő a lótenyésztésről tapasztalatait, véleményét. E bizottság több ajánlata melleit (pl. a lovak szabad eladása, barom orvoslás, állatorvosi intézet kibővítése, lóiskola felállítása) azt is ajánlotta: tüzzenek ki díjakat versenyben győző magyar lovak tulajdonosainak jutalmazására.

Ennek az 1817-iki bizottságnak tagja volt gróf *Hunyady* József²⁾, ki e javaslatot jóságán megvalósította. Sajnos, ő meghalt. Az ő követője lett gróf *Széchenyi* István, a ki szándékát felfogta és megvalósítá-

1) Akkor uralkodott.

2) Nagy Iván Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblázzal című művében (és utána a Pallas Lexiconban és más művekben) tévesen *Hunyady János* áll. Így van Nagy művében a 195. oldalon a táblázatban, így 197. oldalon, hol rövid élettörténetét mondja el. Itt hibás a halálozás is — 1821 áll, holott 1822 január 15-én halt meg. — hibás édes anyjának neve, mert anyja nem Pálffy Teréz, hanem Pálffy Francziska volt.

sára törekszik, mert több társával nagyobb összeget gyűjtött a versenyfutásra. S mivel mindannyian osztják Széchenyinek ama nézetét, hogy a verseny útján való jutalmazás a lónemesítés legsikeresebb eszköze és mivel eszköz, kell alapjának lenni: erre legjobb a társaság.

Majd ezután felolvasták Széchenyinek folyamodványát és ennek alapján Wenckheim előterjesztésére, az ügynek útbá hozatalá céljából, id. *Viczay* Mihály, *Széchenyi* István és *Wenckheim* József megválasztattak előjáróknak, *Orczy* Lőrincz assignansnak, jegyzőnek az önként ajánlkozó *Steinbach* Ferencz pesti főbíró, secretariusnak *Heinrich* János kapitány, aljegyzőnek pedig *Tóth* Mihály táblabíró választatott. *Amade* kívánatosnak tartotta, hogy a társaság az ifjuság számára lovagló iskolát állítson, *Waldstein* pedig óhajtotta, hogy a jó lótenyésztők jutalmaztassanak meg, *Vécsey* M. ezekkel ellentétben hangsúlyozni vélte a társaság főcéljául a lótenyésztést. A gyűlés úgy intézte el az ellentéteket, hogy kimondta: a véleményeket annak idején fontolóra fogja venni.

Majd Wenckheim elnök a lófuttatás szabályait illetőleg kifejtette, hogy a szép termet a lónál még nem bizonyít jósağa mellett, de ez különben az izlés szerint is különböző; a futtatás ellenben meg fogja mutatni, jó-e a ló, s így ha jól tenyésztik a lovat, jól is fog futni.

A szervezésre nézve a gyűlés abban állapodott meg, hogy meg kell állapítani: a) az alapszabályokat, b) a munkarendet, c) a futtatás szabályait, továbbá intézkedni kell, hogy legyen d) alkalmas futtatóhely és hogy végül szükséges e) a költségvetési előirányzatot is megállapítani. A gyűlés az egyes kérdések kidolgozására vagy teljesítésére albizottságot választott, az egészset pedig egy nagy bizottság ellenőrzésére bízta. A futtató-helyre nézve végül elhatározták, hogy felkérik Pest városát, jelöljön ki határában alkalmas helyet.

A kiküldött bizottságok teljesítették kötelességüket, az alapszabályoknak és a futtatás szabályainak kidolgozására kiküldöttek pedig munkálatuk eredményét írásban is benyújtották. Az elsőnek czime: „*Lovak nemesítését, különösen Vers-futás által előmozdító Egyesületnek Statutumai*“ a másodiké: „*Vers-futásnak Regulái (és a Lovak erejének kifejtődése.)*“¹⁾

E szabályzatok Széchenyi tervezete alapján készültek, ettől alig különböznek és csak kissé bővebbek. A lótenyésztő-egyesület alapszabályai pl. Széchenyi tervezetével szemben bővebben fejtik ki az egylet célját, segédeszközeit, a tagok belépésének, kilépésének és a választások módját; a választmány tagjainak száma szaporított 50-re (Széchenyinéél 9); új szakaszként került a szabályzatba az, hogy a szabályzaton való változtatást a nádor útján a felség elé kell terjeszteni.

1) Lásd az Országos levéltár kamarai osztályában az 1822. évi 14428 számot.

A verseny-szabályok meg abban különböznek a Széchenyiétől, hogy az 1. s 2. pont szerint minden ló futhatott volna, a lovak származásának kimutatása (21. p.) nem kívántatott volna szigorúan, a lovakat a versenyre nemcsak a tulajdonos, hanem hiteles helyettese is hozhatta volna (18. p.), a pályabíróság ellen előforduló esetleges panaszokat, felszólalásokat egy 7 tagból álló küldöttség intézte volna el.

A szabályokat elkészültük után felterjesztették a nádorhoz, a ki azután az iratokat véleményével együtt áttette az udvari kancelláriához.¹⁾

A nádornak csak az egyesület választmánya ellen volt kifogása. Sokallotta, hogy tagjainak száma 50, és 24, legfeljebb 30-ban való megállapítását ajánlotta, azonkívül még azt véleményezte; hogy a számadások vizsgálatát a közgyűlésnek (ne a választmánynak) tegyék feladatává. Egyéb kifogása nem volt, az egyesületet ajánlotta és kijelentette, hogy ha a felség megengedi, a protektoratust elvállalja.

Az udvari kancellária herczeg Koháry Ferencz kancellár elnöklete alatt ez év (1822.) november 22-iki ülésében tárgyalta a lóversenyügyet. Az ülésen jelen voltak gróf Almásy Ignácz alkancellár, gróf Esterházy, Nevery, Barthodeiszky, Markus, gr. Batthyány Vincze, Kelcz és Kussenits udvari tanácsosok. Az ügy előadója gróf Batthyány Vincze volt, a ki mint Széchenyi folyamodványának G) melléklete mutatja, a lótenyésztő-egyesület alapítói közt szerepelt. Az udvari kancellária Batthyány terjedelmes előterjesztése alapján részletesen foglalkozott az ügygyel, megvitatta az ügyet és elfogadta az előadó véleményét s csak, mint a fennmaradt iratok bizonyítják, Almásy alkancellároak volt némi tekintetben az előadótól eltérő véleménye s ezt az udvari kancellária különvéleményként szintén a felség elé terjesztette.

Az előadó a lótenyésztő-egyesület felállítására vonatkozó adatok előrebocsátása után az ügyre vonatkozó véleményének kifejtésénél először is a történeti szempontot vette figyelembe, indokolásának ez volt kiinduló pontja.

Véleményének alapul szolgált a lovak ügyében 1819-ben felvett²⁾ tanácskozási jegyzőkönyv, a melynek 51. lapján az az alapelv nyilvánul meg, hogy a lótenyésztés az ipar más ágaihoz mérten nyereséget, biztosságot és kényszerületlenséget követel.

Az ügy megérdemli az állam pártfogását hadászati és kereskedelmi fontossága miatt.

Megjegyzí az előadó, hogy magán intézettől nem lehet a legna-

¹⁾ 1822. nov. 12-én.

²⁾ A fentebb említett 1817-iki tanácskozás, úgy látszik, csak 1819-ben hozta meg határozatát.

gyobb tökéletességet várni, csak annyit, hogy: 1. *a fennálló szabályok ellen ne vétsen és 2. senkinek jogát se sértse.*

A fent említett jegyzőkönyv 52. lapja szerint az eszközök, melyekkel az állam a lótenyésztést előmozdíthatja: a serkentés, a tanítás és a pártolás. Az állam pártolása eddig csak csödörök beszerzésére és felügyelők ajánlására szorítkozott.

Tanító intézkedés volt, hogy Vollsteinnak a lovak tenyésztése ügyében irt könyve (80—84. lapjai) ajánlatára Mezőhegyesen állatorvosnövendékek kioktatására szolgáló épületet állítottak, a mivel Pesten a lovaglósiskolát megtakarították.¹⁾ Ezeket a felállítandó egyesület nem veszélyezteti.

A serkentés céljából pedig az állam jónak látta (az 54—56. lap szerint) a lóeladás engedélyezését a külfölddel és a rimontirozást.

Ugyancsak az 1819-iki említett jegyzőkönyv azt is bizonyítja, hogy az 1803. évben a lótenyésztésről tartott tanácskozmány végzését a Pesten tartandó lóverseny ügyében megújították. Hunyady és Viczay a ménés berendezése körül, Wenckheim pedig a lótenyésztés körül szerzett érdemeiért felsőbb megelégedésben részesült.

Az előadó szerint mindezekkel nincs ellentétben az egyesület, a melylyel minden áldozat nélkül megvalósulnának a fenti intézkedések, melyeket eddig elérni nem lehetett, s így ha a kormány nem egyezik bele az egyesület felállításába, ellentétbe kerül önmagával, az 1802. és 1817-iki tanácskozásokban a lótenyésztés ügyében hangoztatott óhajával. Ha pedig a felség az együletet nem engedélyezi, mivel már a német tartományokban ilyeneket, — pl. Morvaországban a juhtenyésztő-egyletet — engedélyezett, e ténye rossz benyomást fog szülni, annyival inkább, mert az egyület a nádor pártfogása alatt állana és az államnak nem volna terhére.

Kiemeli ezután, hogy a lótenyésztés emelésére való törekvést részben a mezőgazdaság rossz állapota indokolja; s ezt a törekvést nem szabad elnyomni, mert az államnak alig kerül valamijébe és mert csak a szakavatott gazdag lótenyésztők képesek a külföldi lovakkal szemben a honiak becsét emelni.

Eleinte ugyan nehezen fog menni a dolog, de a versenykedv felkeltése után a szerzett tapasztalatok ily egyesület által okvetlenül javítani fogják a lótenyésztést.

A lóverseny maga, melyet az egyesület az 1803. és 1819-iki biz. ülések határozata alapján meg akar tartani, jó próbája a lovaknak. Az a körülmény, hogy az európai lovakat (az angolországiak kivételével) a

¹⁾ A lovaglósiskola tényleg ez időtájt Pesten megszűnt. Lásd alább a lovaglósiskoláról szóló jegyzetet.

versenyre akarja az egylet engedni, ismertté fogja tenni a magyar lovakat a külföldiek előtt, a magyarokat pedig a lovak nemesítésére fogja kényszeríteni. Nagyon alkalmasak a tervezett kalendáriumok is, mert a lótenyésztés nemesítése megköveteli a származás pontos kimutatását s ez okból a benne tervezett ismertetések is jóhatásuak lesznek.

Az egyesület szervezeti szabályai, pénzkezelése, tervezett egy gyűlése szintén megfelelnek. A választmány szervezője nem kifogásolható s a nádornak erre vonatkozó kifogása (hogy sok az 50 tag) abból a balvéleményből indulhat ki, hogy a választmány mindig teljes számban gyűl egybe. A nádornak második kifogása, hogy ne a választmány, hanem a közgyűlés legyen a számadások felülvizsgálója, majdnem kivihetetlen, mert a közgyűlésnek nincs ideje (egy gyűlést tartván), de egyébként is elég ellenőrzés az, hogy a számadásokat a nádorhoz s innen a felséghez kell felterjeszteni.

Az egyesület felügyelete is teljesen elegendő, mert a nádor pártfogása alatt áll s a számadásokat is be kell mutatni. Szükséges azonban, hogy a nádor akadályoztatása esetén a Pest-vármegyei alispán legyen jelen a gyűlésen és hogy a jegyzőkönyvek a Gömöri mezőgazdasági és Nógrádi mineralógiai egyletek¹⁾ mintájára a helytartó tanácshoz felküldessenek.

Mindezen okoknál fogva — az előadó szerint — a kancelláriának ajánlani kell, hogy a felség a Széchenyi által tervezett és az ez ügyben a nádor engedélyével kiküldött választmány által tökéletesített egyesületet, a mely minden hátrány és áldozat nélkül helyes czélt irányoz, engedélyezze és a nádor pártfogására bizza.

Az előadó e véleményének (melyet, mint említettem, a kancellária egész terjedelmében magáévá tett) egyes pontjaival Almásy alkanczellár nem értett egyet és különvéleményt terjesztett a felséghez. Ebben kifejti, hogy elfogadja az előadó alapelvét, t. i.: az egylet megérdemli a pártfogást, mert hadi és kereskedelmi szempontból jó s csak azt kívánhatni meg attól, hogy: 1. a fennálló szabályokba ne ütközzék és 2. ne veszélyeztesse senkinek seín a jogait. De az egyes pontokra vannak megjegyzései s ezek a következők:

Az első pontra megjegyzi, hogy a hazai ipar fejlesztése első sorban az állam kötelessége, azért is a helytartó tanács, a kancellária, a felség figyelmét nem szabad semminek sem kikerülni, a mi az egyesületben történik. E szempontból szükséges, hogy: a) a nádor akadályoztatása esetén a helytartó tanács egyik tisztviselője jelen legyen a

¹⁾ 1—2 évvel a véleményezés előtt keletkeztek.

gyűléseken; b) a nádor engedélye nélkül, gyűlést ne lehessen tartani; c) a gyűlés Pesten vagy Budán nyilvános épületben tartassék meg és d) a jegyzőkönvekek a nádornak vagy helyettesének aláírása után a helytartó tanácshoz, a kancellárhoz és a felséghez terjesztessenek fel.

A második pontnál meg kifogásolja a naptárakat. Kívánja, hogy ezekbe a lovak ajánlás nélkül kerüljenek bele, mert különben esetleg a magántenyésztők érdekeit veszélyeztetik.

A futtatás még nem biztos jel a lovak jóságának kitudására, sőt ilyen szempontból jó lovak hadi szempontból épen nem jók s így a kalendáriumba épenséggel téves adatok is kerülnének; szükséges azért, ha vélemény kerül abba, a rimontirungs-generalis beleegyezése.

Végül kívánatosnak tartaná, ha az egyesület magára vállalná a hágatást, sőt az engedélyezésnél fel kellene erre az együletet szólítani. Ha ezen célra alap létesül, maga is hajlandó áldozni három évre évi 450 forintot és egy csődört.

E különvéleménnyel szemben az előadó véleményének befejezésében arra utal, hogy bebizonyította az egyület értelmetlen és a felügyelet elegendő voltát. A lovak hirdetését előre eltiltani szükségtelen, már csak azért is, mert a hirdetések censura alatt állanak s továbbá a nádor pártfogása erre is kiterjed. A hágatásra vonatkozó felhívást azonban elfogadja. Megemlíti végül, hogy az egyesület nem csak társulati ménes-tulajdonosokból fog állani és így nem fogja előmozdítani sajátját mások elnyomásával. Egyébként az egyület az államtól az engedélyen kívül nem kap semmit és azt hiszi, hogy keletkezésekor nem szabad ily véleménynyel meggyanusítani.

A kancelláriának e véleménye, Almásy különvéleményével és az összes mellékletekkel Koháry Ferencz kancellár és Batthyány Vincze előadó tanácsos aláírásával 1823. márcziusában terjesztetett a felséghez.

Mielőtt a lótenyésztő-egyesület és a lóverseny történetének ezután következő mozzanatait tárgyalnám, szükségesnek tartom bizonyítékok alapján a célt kifejezmem, a melynek érdekében Széchenyi a fenti egyesületet meg akarta alapítani.

Széchenyi ugyanis a lóversenyt nem azért akarta meghonosítani, hogy nálunk is legyen verseny, ő ezt csak eszköznek, célhoz vezető útnak tekintette: Magyarország állapotának javítására. Ez volt az ő állandó gondolata, örökös célja.

Sokat utazott külföldön, járt Olasz-, Francia-, Angol- és Németországban, a Keleten, sokat itthon, Magyarországon; és így önkénytelenül ama szomorú tapasztalatra jutott, hogy Magyarország és lakói a művelődésben nagyon hátramaradtak, hogy az ország haldoklik. „Az én szegény honfitársaim, írja naplójában 1819-ben, az egyedüliek a világon,

a kik minden legkisebb ellentállás nélkül, minden boldogságtól, a szabadságtól meghagyták fosztani magukat. Nem láttak ők közelökből igazott népeket, s nem ismerik a szabadság isteni voltát“. 1820-ban pedig, mikor bevonul ezredéhez Debreczenbe, így jellemzi az országot: „Szegény elsüllyedt ország, gondolám magamban, meghatott szívvvel és romlott gyomorral, ezen egész utamon át. Oly kevés műveltség, s oly kevés természetes tehetség és erő“.

Útjaiban tett tapasztalatai forrongó lelkét lassankint rávezették arra, hogyan kellene az országba, értelmesebb lakosaiba egy kis életet önteni. A beutazott országok viszonyainak tanulmányozása után arra a meggyőződésre jutott, hogy

a német sokat ír,
a francia sokat beszél,
az angol — tesz.⁽¹⁾)

Nagyon megtetszett neki a tevékeny angol nemzet s ennek társadalmát, intézményeit vette mintául.

Már 1815-iki angolországi útjában kifejezi naplójában, hogy az angoloktól „ezt a hármat kell tanulmányozni: alkotmányt, gépeket, lótenyésztést.“ S ezeket tanulmányozta is. Értekezésem elején említettem, hogy az angolországi útjának eredménye volt: hogy *Czenken* (angol lovakkal) megkezdte a magyar lóállomány nemesítését. Ez irányban ezentúl minden alkalmat megragadott, hogy ismereteit tökéletesítse. Bizonyosságul szolgál „Vom Reitpferde“ czimű értekezése. Fontos még e tekintetben 1821-iki (július—augusztus) erdélyi útja, a melyre a szabadságot lóvásárlás és a lótenyésztés tanulmányozása czimén kapta meg. Fontos ezen útja, mert ekkor kötött barátságot Wesselényi Miklóssal, a ki rá politikai tekintetben irányadó befolyással volt. E barátság megkötéséig Széchenyinek, Naplói szerint, a haza állapotáról általában nagyon sötét s lemondással teli volt véleménye, az t. i., hogy honunkban teljes a sötétség, lakói műveletlenek és ezen segíteni nem vagy alig lehet, részben önmagunk, részben a kormány miatt. Innen a tépelődő hang Naplóiban. Nem tudja, mihez fogjon, katona legyen-e, vagy diplomata, vagy gazda, vagy pedig Amerikába menjen-e. Ime, egy jellemző nyilatkozata ez időből: „Magyarország már végsőt lehel s legyőzve ott fekszik legádázabb ellenségének lábainál: legyőzve, de nem harczban, hanem az altató idő által! Mit tehet egy annyi ellen? Még ha gyors előmenetelem lenne is, végre mi válhatnék belőlem más, mint hőse egy hosszas, unalmas

1) A magyar idézetek Gr. Széchenyi István külföldi úti rajzai és följegyzéseiből (*Zichy Antal*) vannak véve.

tragédiának!'' Wesselényivel kötött barátsága azonban Széchenyi gondolkodásának határozottabb irányt ad és tetterre készíti, komor felfogása pedig mindinkább háttérbe szorul.

Hogy Wesselényi tényleg hatott Széchenyire ily s különösen nemzeti irányú tekintetben, kétségtelenül bizonyítja Széchenyinek Wesselényihez később 1826-ban írt levele¹⁾, melyből az is kitűnik, hogy Széchenyi akkor még nem jól beszélt és írt magyarul. E nagyfontosságú kiadatlan levél így hangzik:

„Kedves Barátom, A leveledet megkaptam, és azért néked köszönök. Énis magyarul akarok neked felelni, — noha nem igen tudok hozzá. De előtted se gyarlóságomat, se tudatlanságomat titkolni soha nem akarom; és magam is által látom, hogy mi *magyarul gondolkodjunk, beszéljünk és írjunk* — ha a nemzetünknek igazán szolgálni akarunk.

Mi magunkat eddig meglehetősen viseltük és tartottuk. Tudom, hogy *Amel* néked szélyessen írt, melyre nékem időm nints.

Én nagyon meg voltam ijedve. Gondolt csak, hogy a Regementül parantsolatot kaptam, hogy nékem tüstént bérükkolni kelletik. Elrándultam bétsbe egyszeribe, és most reménylhetem, hogy addig itt meglehet maradnom még az Ország gyűlése tart; melynek eloszlását én 2 vagy 3 holnap alatt *előre látni gondolom*.

Zichy Joseph ez Éjjel holt meg, amikor te innen el indultál. Én az Asszonyokat Bétsbe elkésértem. Azuta — is voltam egyszer, más dolgok miat Bétsben. *Molnár* aztat tudta, — engemet nem hivatott magához, — én pedig nem mentem hozzá!

Az én szívem, ha lehet még betegbb; és noha magamal szüntelen küszködök, és gyenkeségemen pirulok — a nagy indulatnak, mely az egész lelkemet beltölti, ellent állani nem tudok. —

Téged itt minden jó Hazafi köszönt — Én pedig, változhatatlan Barátságal veled kedves Barátom, — kezet fogok!

Édes Anyádnak mély tisztelettel kezeit tsókólóm.

A' Nádor Ispány, aki Bétsbe volt, tegnap megérkezett, — ma Országi gyűlést tart. A mai naptul, gondolatom szerint, sok fog fügni. — Pozsony 4 Jan. 1826. *Széchenyi* — Barátom jerj ha lehet — mennél előbb. Pesten fogsz találni, *poste restante*, levelemet“.

Széchenyi és Wesselényi barátságuk megkötésekor első sorban kétségtelenül a haza szomorú állapotáról beszélgettek. Azt hiszem, igaza van *Kemény Zsigmond*nak: Széchenyi hazaszeretét Wesselényi lobbantotta akkor lángra. Megbeszélték akkor valószínűleg azt is, mi a teendő, hogyan lehetne a haza állapotán segíteni. Megegyeztek abban, hogy

¹⁾ A levél megvan az Akadémia Széchenyi-múzeumában.

első sorban a főnemességnek, a melynek van hozzá való módja, volna hivatása az állapotokon segíteni. De ez távol volt hazájától, a külföldön vagy Bécsben élt, ott szórakozott, költötte pénzét és ott élvezte a társas élet nyújtotta kellemeket.

Széchenyi elhatározta magában, hogy haza, Pestre édesgeti és együvé hozza őket, hogy a hazáért tanuljanak meg tenni is, ne csak belőle hasznot húzni. Ezt tartotta ő a haza ügyében teendő minden cselekvés alapfeltételének s ez az, mit ő később különösen Világ. című művében *egységesítés*-nek nevezett, t. i. hogy *Magyarországnak közép-pontján, Pesten, magyar társadalom létesüljön.*

Ő tudta legjobban, hogy a főnemeseket csak úgy hozhatja haza, ha Pest kellemes szórakozást is képes nyújtani. Ilyen szórakozásnak alkalmas volt kezdetben a lóverseny, mert az ő szemében „a ló maga egy luxus“, s ha nem léteznék, biz el tudna járni gyalog is.

Szépen kitűnik, hogy ezt akarta első fellépésével, első dunai útja alkalmával 1830. július 17-én írt leveléből, a melyet Hirsóvához közel nagy betegen mondott Waldstein barátjának tollba.

Levelének egy része így hangzik: „Magyar Ország felemelésére három eszköz van: Nemzetiség, közösülés¹⁾ és végre más Nemzetekkel való kereskedési öszve kapcsolás.

Ezeket kötöm nektek sziveitekre, emellyétek az elsőt tehetségtek szerént fel; 's diszesítsétek igazi Nemesség által. — Fejcsétek a másodikat ki, Buda Pest fővárosunkban. — Tegyetek mindent, hg Buda Pest megszünjön egy vak zsák lenni, 's ennek elérése végett a' Duma vizét hajókázásnak 's kereskedésnek nyitni kell.

A' kik ezen sorokat olvassák és azt a te belátásodnak engedem ált, édes Waldstein! — emlékezzenek meg rólam; fontollják meg a' mondottakat, és — milly nehéz pillanatban iratám azokat. Ha meghalok, 's még tiz annyit kell szenvednem, mint szenvedtem, örömet fogok kiműlni, és mennyire lehet minden mozgás nélkül; csak erős lelkü 's tiszta hazafiságra buzdicson ezen egy-két szó.

Virágozzon 's boldogullyon drága anyaföldünk!“

Azt hiszem, a fentiekből eléggé kitűnik, hogy Magyarország ébredésére nézve elég nagyfontosságú ügy volt a lóverseny meghonosítása. Széchenyi nagyon fontosnak tartotta s így nagyon érthető, hogy az ügy állása állandóan izgatottságban tartotta. Amint jobbra vagy balra fordult az ügy sorsa, a szerint majd remélt, majd lemondott a sikerről, de remélt vagy lemondott Magyarországnak jövőjéről is.

A mikor kérvénye még az udvari kancelláriánál volt, Wesselényi-

¹⁾ Itt egységesítés, egyesülés az értelme.

hez Wagendorfból 1822. nov. 27-én írta, hogy „a löüggyel nem megy sem előre, sem hátra . . . Ha a császár itthon lesz, az utolsó Tentatiot teszem, Nachdruck is lesz. A dologról beszélnek, vagy igent vagy nemet mond az uralkodó: „Am Ende ist es ja doch einerley, ob wir in unserer Agonie reiten, oder zuffuss gehen“.

Bécsből azonban még ez év december 19-én a következőképen tudósítja barátját az ügy állásáról: „A löverseny ügyében, csodálkozz, majdnem rendben. Mit és hogyan tettem, szóban. Isten tudja azonban, hogy ebben az ügyben koronát érdemlek, melyet öntudatomban meg fogok találni. A pástétom már Almásy és V. Batthányinál van: én gondolkodom és teszek. Man wird uns vieles zustutzen. Grace der Weisheit Wenkheims et Co.“

Igen, mint láttuk, az ügy 1823 elején kedvező kilátással a felség elé került, de itt — Széchenyi minden erőlködése ellenére¹⁾ — végkép elakadt.

Ennek oka valószínűleg a politikai viszonyokban rejlett. A kormány ekkor kezdte meg Magyarországon az erős kéz politikáját. Bizonyosnak tartom, — s erre Almásy alkanczellár különvéleménye is hatalmasan hozzájárulhatott — hogy a kormány felismerte az egyletnek azt a célzatát is, a melynek érdekében Széchenyi az egyletet lábra óhajtotta állítani. Felismervén a célzatot, a kormány nem akarta, nem tartotta tanácsosnak, hogy éppen erőszakos fellépésénél oly egyesület legyen Magyarországon, a melyben a legtehetősebbek esetleg politikailag is szervezkedhessenek.

Az alatt, míg az ügy bizonytalanságban volt, Széchenyi Wesselényi barátjával beutazta Német-, Francia- és Angolországot, tanulmányozva mindenütt. — „Mindketten pirultunk, írja Széchenyi később az útjáról, hazánk hátramaradt elaljasodott léte felett, s mindketten kimondhatatlan vágyat érzünk magunkban, habár csak egy mákszemnyivel is járulhatni honunk, véreink ápolásához . . .“ Szent fogadást tettek ekkor, hogy ketten „ha senki más, szigorúan el fogunk járni, bár sikerüljön, bár nem, hazafiúi köteleességeinkben, a mennyire azt körülményeink és nem

¹⁾ Az Akadémiában levő Naplójában 1823 február 9-én a következő bejegyzést találjuk: „6-ten beyn Kaiser Audienz. Wegen der Erlaubniss des Wettrennens gebeten — zugesagt worden“. E hó 10-én így ír naplójában: „Bey der ung. Hofkantzley gewesen, alle Hofrätthe besucht — um ihren Anspruch über das Wettrennen zu fördern — Welche Dummheit dass über Pferde etwas entscheiden sollen, die ein Pferd von einem Maul Esel kaum unterscheiden können“. Április 5-én a felséghez kérvényfelét nyújtott be s ez Ferencz főherczeg kezébe jutott, hogy végre a verseny miatt határozat jöjjön létre. A kormány meghozta a határozatot, de ez szövegében nem ismeretes, csak annyi bizonyos, hogy sem a versenyt, sem az egylet felállítását nem engedte meg.

egyenlő állásunk — minthogy ő szolgálaton kívüli, én pedig katona valék — csak engedni fogják“.

Nem engedélyezték az egyesületet s ennek meg volt az a haszna, hogy ez őket szent fogadásuk teljesítésére csak sarkalta. Égett bennük a vágy kitörésre készen.

Széchenyi nemsokára azután — 1823-ban — néhány barátjával egyesülve¹⁾ a rókavadászatot üző társaságot toborozza össze,²⁾ hogy némiképp pótolja a löversenyt.

Terveit sokan pártolták, de nem hiányoztak olyanok sem s ezek a köznemesi rendhez tartoztak, a kik buzgóságát különczkedésnek tartották s felette gúnyolódtak. Volt nevelője Liebenberg (később Lunkányi) híven értesítette e mende-mondákról. Érdekes Naplójában erre vonatkozó bejegyzése 1823. szeptember 29-éről: „Liebenberg berichtet mir das Geschwätz von einigen Comitats Herrn in Sümegh, dass ich zuerst Publicität und auch Vortheile von englischen Pferden; und den Wettrennen erlangen wollte; doch wäre dieser Plan noch als Kind, eh es das Tagelicht erblickte, gestorben; nun machte ich mit Hunds-Meuten und englischen Jagden meinen Versuch; doch würde auch dieses Kind im fremden Klima und bey fremder Lebensweise sein sieches Leben bald enden; man hofft hierauf im 3-ten Aufzug englische Hahnen als rüstige Kämpfer auftreten zu sehen, endlich im 4-ten Aufzug das Stück mit einem ungrischen Sequester beendiger. Die Gedanken sind so übel nicht — und gut gemeint! Tempora si fuerint nubila, solus eris. Wie ich froh bin, dass so ein dummes Geschwätz mich nicht kränkt, und doch zur Warnung dient“.

Tényleg e pletykák nem lohasztották buzgalmát, de az 1825-iki országgyűlésig, az erőszakos kormányzás ideje alatt, természetesen szó sem lehetett arról, hogy a löversenyt meghonosíthassa. Erre csak az 1825-ben megnyílt országgyűlés alatt gondolhatott, még pedig mivel az országgyűlés csak az őszön nyílt meg, 1826 elején, miután 1826 márczius 30-án (naplójába így jegyezte be) Bécsben az első löverseny végbement.

Ismeretes, hogy az országgyűlés kezdetén alapította meg az

1) Gróf Károlyi Lajos, gr. Hunyady József (az ifjabb) és gr. Eszterházy Mihály.

2) Gr. Batthyány B. János, hg. Bretzenheim Ferd., hg. Eszterházy Pál, gr. Eszterházy József és Mihály, Egy ismeretlen, gr. Fribert, Mr. Gordon, Hg. Grassalkovich Antal, gr. Hunyady József és Ferencz, gr. Károlyi István, Lajos és György, B. Leykam János, Egy ismeretlen, hg. Lichtenstein Venczel, hg. Lobkowitz Ferd., gr. Pálffy Ferencz, gr. Renard, gr. Stahremberg Antal, gr. Széchenyi Lajos és István, br. Wesselényi Miklós, Aczél József és Parish Dávid. Ezek azért állottak egybe társaságba rókavadászni, mert a rókavadászat „a lövedelőknek alkalmat szolgáltat, hogy lovaikat valamiképp kipróbálják.“ (Lásd a Sopronban 1823. decz. 1. kiadott nyomtatványt.)

Akadémiát s általában ez időponttól számítják Széchenyi reformatori működését. Az Akadémiával programjának egy második pontját, a nemzetesítést akarta a megvalósításhoz közelebb vinni. Ő azonban főnemes társaira is akart ily tekintetben hatni; de jól tudta, hogy ez csak úgy sikerül, ha itthon fel tudja kelteni az érdeklődésüket. S ekkor ismét előtérbe lépett a kaszinó megalapítása mellett löversenyterve is.

Még 1825. végén megteremtí a kaszinót, 1826. április 9-én pedig¹⁾ megtartja Pozsonyban a nagyszombati „lineán kívül” egy kerekded alakú pályán az első löversenyt.

E versenyen csak az ő, Eszterházy Mihály és Károly lovai futottak s az 50 dr. arany jutalmat Eszterházy Mihály lova nyerte el.²⁾

Ez mindenesetre csak kísérlet volt. Széchenyi e versenyt a bécsi verseny hatása alatt rendezte, úgy látszik, a felsőbb hatóság beleegyezése nélkül, mert Naplójának április 15-iki bejegyzése szerint gr. Clam Károly vértesezredes, egybegyűjtötte a tisztikart s a löverseny miatt megszidta s Széchenyit okolt mindenért. Április 17-iki bejegyzése szerint a magasabb helyek határozata az volt, hogy minden futtatás Bécsben lesz s ekkor megjegyzi: „Ich proponirte die Wettrennen, ging nicht — nun führen sie es ein, um mir einen Verdruss zu machen. Gottlob, dass es nur geht.“³⁾

S tényleg 1826 május 26-án Bécs alatt „az Osztrák császárság néhány bőkezű polgára segítségével a lötenyésztés előmozdítására” alapított és „jelentékeny jutalmakkal a jövődre is biztosított” löverseny⁴⁾ tartott, a melyen Széchenyi és mágnás társai is résztvettek s úgy látszik, díjakat is tűztek ki.

E bécsi löverseny nagyban hatott arra, hogy Magyarországon is legyenek löversenyek.

Ezt bizonyítja a Pressburger Zeitung 1826. évi 68. számú Intelligenzblattjában megjelent *Hirdetés*⁵⁾ is, a melyben a hirdetők a bécsi ver-

1) Galgóczy szerint ez évben jul. 6-án is volt verseny s még az őszön Tallóson is Eszterházy Mihály jószágán.

2) Hazai és Külf. Tudósítások 1826. I. 233. l.

3) Kitünik ez idézetekből, hogy az osztrák löversenyek megalapítása is Széchenyi nevéhez fűződik. E kérdés tisztázására tiszteletteljes kéréssel fordultam a bécsi Rennverein titkárságához, de még ma — 7 hónap mulva — sem kaptam választ.

4) Ez évben alakult meg a Wiener Jockey-Club is, mely ez évtől számítja alakulását és adja ki értesítőit.

5) A Magyar Kurir 1826. évi II. évfolyamában (167. l.) a jutalomadók nevében Széchenyi egy Jelentést és Meghívást bocsájtott ki. Ebben utalván a bécsi versenyre, mely 1827-ben is végbe fog menni, hírül adta, hogy a bécsi példától serkentve, a magyarországi lovak nemesítésének és tenyésztésének előmozdítására néhány hazafi önként felajánlott jutalmakat, a melyeket a pesti gyepen 1827. június 4-én fognak osztrák császársági és magyarországi győztes lovak tulajdonosainak kiosztani.

senyre hivatkozva, a lótenyésztés felvirágoztatását a magyarországi polgárok figyelmébe ajánlják. Jutalmat gyűjtöttek s a jutalmazók nevében gr. Andrássy György, b. Orczy Lőrincz, gr. Pejachevich Péter, gr. Széchenyi Pál és István, br. Wesselényi Miklós és b. Wenckheim József meghívják minden érdeklődőt (az osztrák polgárokat is) a Pesten 1827. június 4-én tartandó lóversenyre, a melyen 4 díjat osztanak ki. Kettőt osztrákmonarchiai, kettőt pedig magyarországi ló számára.

Ugyanezen időtájt (1827. elején) jelent meg Pozsonyban Weber S. Lajos betüivel „A Magyar Országi Ló-Pályáztatásnak Törvényei“ cz. könyv, a melyben valószínűleg a fentiek némi változtatással kiadták magyar nyelven Széchenyinek folyamodványa mellett az. A mellékletben bemutatott „Regeln der Pferde-Wettrennen in Ungarn“ cz. tervezetét.

A lóversenyt 1827 júniusában (6, 7, 8, 9.) tényleg megtartották, a mit a névtelenül megjelent *Pesti gyepenn volt lófuttatások júniusban 1827.* (első esztendei tudósítás) című könyv is tanúsít.

A lóverseny-ügyet kezdettől fogva egy ideiglenes bizottság — „egy ideig-óráig való választottság“ — vezette, s ennek tagjai valószínűleg a fentebb említett hirdetőik voltak. Ez a bizottság még 1827-ben a lóversenyek alkalmával nyomtatott *Meghívások* útján 1828. júniusára meghívta az érdeklődőket a versenyek állandósítása érdekében a Nemzeti lóiskolába¹⁾ tanácskozásra. S még az 1827-iki versenyek alkalmával könyvet²⁾ állítottak ki, a melybe a versenyek alatt összesen 62-ten írták nevüket s kötelezték magukat, hogy 5 p. forintot fizetnek a verseny költségeire s díjakra, de 1828-ig még 134-en írták be nevüket s e körülménynek tulajdonítható, hogy az 1828-iki versenyre a választmány már 7 díjat tűzött ki.

Az első lóverseny Pesten természetesen feltűnést keltett. Az is természetes, hogy bírálat tárgyává tették. A nemes földesurak különösen és nem a legjobb akarattal bírálták el, azt tartván és egyúttal hirdetvén a lóverseny felől, hogy ez csak a főrangnak szórakoztatását czélozza s a nyereségvágy kifejtője.

Széchenyi részben vitatkozás útján, részben mások által jól értesült mindenről. Szükségesnek tartotta, hogy a verseny felől keringő sokféle balvélemény megezáfoltassék. S mivel akkortájt oly hírlap, mely

1) A Nemzeti lóiskola 1817-ben keletkezett s a nádor oltalma alatt állott, de 1820-ban (valószínűleg a Mezőhegyesen felállított lovaglóliskola miatt) megszűnt. Orczy L. és Wenckheim József 1825-ben kérték a nádort, engedjen át a Múzeum telkéből egy részt egy lovaglóliskola számára. E kérés 1826-ban kedvező elintézésben részesülvén, hazafiás adakozásból gyűjtött pénzzel felépült a Nemzeti lóiskola. Ez később a lóversennyel összekapcsolatott s úgy látszik, 1842-ben választották el ismét attól.

2) Az úgynevezett „Öt Forintos“ könyvet.

ilyen czáfolatot befogadott volna, nem volt, nemsókára az 1827-iki versenyek után arra határozta el magát, hogy az előítéletek leküzdésére a versenyről, lótenyésztésről könyvet ír, a melyben bővebben kifejti azt, miért szükséges a Meghívásban is kifejtett lótenyésztő egyesület. Így született meg első könyve a *Lovakról*.

Széchenyi e művének előbeszédében legelőször megemlíti, hogy többször akart már a lótenyésztésről írni, de az erről elterjedt előítéletek eddig visszatartották az írástól. Újabban azonban Hazzi bajor tanácsosnak e kérdésről írt műve, melyben az előítéletek le vannak küzdve, arra bírta, hogy elmondja ő is nézetét. De a felszólalásra az 1827-iki futtatás is sarkalta, mely sokban kétséget, sokban új ideát szült, s azt eredményezte, hogy az emberek e tárgyról elmélkedni kezdenek.

A bevezetésben azon általánosan elterjedt nézetet fejt ki, hogy ma mindenki csak nyerni akar. Ez a század lelke és betegsége s ez nálunk is lábra kezd kapni. Ezt a lovakra alkalmazva kijelenti, hogy a lótenyésztés nálunk nem áll jó lábon, mert a ménesgazdák nem nyernek, inkább folytonos veszteségben vannak. Majd azon kérdést veti fel: szükséges e, lehető-e Magyarországon a lovak nevelésében a javítás.

E kérdés megvilágítására először is ismerteti, hogy milyen a ló állapota Magyarországon.

A szorosan a gazdasághoz tartozó lótenyésztés rosszul áll, mert nálunk nem a hasznat, hanem a gyönyörűséget és a becsületet állítják fel ingerül. Ez nem inger, ingerül csak a nyereség, a biztos haszon szolgálhat. A nyereséget csak úgy tehetni lehetővé, ha esztendei biztos és állandó jutalmakat adnak futtatás útján, mert a futtatás aránylag a legigazságosabb, ha nem is állapítja meg mindenkor teljesen a ló jóságát.

Majd másodszer kifejti, hogy milyen a ló állapota Angliában, a hol a nyereség keresése az első előmozdító szer.

Az angol kormány eleinte szintén a becsület felingerlésével akarta a lótenyésztést fellendíteni, s bár a kormány kényszerítő törvények útján is, az ország nagyjai meg áldozatokkal sokat tettek e tekintetben, még sem volt eredmény. A mióta azonban futtatás útján jutalmakkal serkentett, csodálatos lett az eredmény, mert vetélkedés keletkezett. Készült lódefter, kalendárium, társaság állott fel (Jockey-Club), mely ügyel mindenre s hírlapok útján a közönséget állandóan tájékoztatja. Itt a nyereség mindenekelőtt a főczél, a lótenyésztés, jó nevelés, futtatás, stb. csak a célhoz vezető eszközök.

Ha Angliában ilyen lett az eredmény, nálunk is ezt kell alkalmazni, ugyanazon okoknak hasonló az eredményük. Csak az a kérdés, mikép kell eljárni. Káros volna nálunk tisztán angol gazdaságot folytatni (de a keleti sem alkalmas). Kiindulólul azonban a legjobb az

angol nemesített lovakkal a tenyésztés javításához kezdeni, mert legjobban megfelelnek azon célnak, a mire a lovak nálunk szükségesek.

Szükséges, hogy tisztában legyünk a lónak a futtatásra való előkészítésével, a versenyzéssel (a mit tágitószerekkel, izzasztással és párolással érhetni el), de tisztában kell lennünk a tenyésztés némely fővonásaival is.

E tudnivalók tárgyalása után megállapítja: mit kell nekünk tenni. Erre az a felelete, hogy a lótenyésztés mint gazdasági tárgy akkor fog hasznot hajtani, ha mi is lehetővé tesszük a nyereséget. Ezért szükségesek: a) az állandó jutalmak, b) jó pályázóhely, c) állandó készítő intézetek, d) egy mindig fennmaradó lótenyésztő-egyesület, e) egy hiteles országos lódefter és közjelentések, f) ménbér és végül g) rendes esztendei lóvásár.

A lótenyésztés emelése szempontjából okvetetlenül szükséges, hogy ezen intézmények létesüljenek, de kijelenti, hogy ezekről egyszerre csodát várni nem lehet. A létesüléshez kell évenként 1000 arany, de ennyi nincs, azért itt van most az ideje, hogy megmutassa mindenki hazafiságát.

Széchenyi e könyvével, mely még 1827. novemberében készült el, de csak 1828. januárjában jelent meg, mint már említettem, bővebben, okokkal bizonyítva, ki akarta fejteni azt, a mit az ideiglenes választmány az 1827-iki Meghívással czélzott, t. i. hogy egy lótenyésztő-egyesület szükséges.

Az izgatásnak sikere lett. 1828 ban végbement a második rendszeres verseny s mint a *Pesti Ló-Versenykönyv 1828-ra*, melyet „a Lóversenyezés választottsága nevében“ gróf Széchenyi István és Döbrentei Gábor irtak, bizonyítja, e verseny alatt 1828. június 6-án tényleg megtartották a Nemzeti lóiskola épületében a Meghívás értelmében tervezett gyűlést.

E gyűlésen Wenckheim József és Orczy Lőrincz előadták a czélt: a lótenyésztés emelésére szükséges, hogy lótenyésztő-társaság alakuljon. A társaság tagjai 10 p. forintot fizetnének s ez összeget 1) a pálya kibérelésére és költségeire, 2) a lóiskola szükségleteinek pótlására és 3) a magyar lovak (paraszt lovak) jobb tenyésztésének előmozdítására kellene fordítani.

A gyűlésnek volt eredménye, mert a lótenyésztő-társaság hallgatagon, alapszabály nélkül megalakult, az egyleti könyvbe¹⁾ egyelőre 39-en, 1829-ig 346-an jegyezték nevüket 10 p. forint évi tagsági-díj fizetésének kötelezettségével, a lóiskolának pedig négyen (Széchenyi is) ajándékoztak lovat.

E versenykönyv még azért is nevezetes, hogy nyíltan kifejezi azt

1) A magyar lótenyésztés előmozdításának főkönyve volt a neve.

a czélt is, a melynek érdekében Széchenyi a löversenyt hazánkban megalapítani törekedett. A 41-ik lapon van ez kifejezve a következőképen: „ . . . a rendes pesti összejövetelek által hazánk lakosai is egymással bővebben megismerkednek s így olyan tárgyak kifejlődését segíthetik, melyek hazánk diszét fogják maguk után vonni; mert a hol egyetértés s együtt fáradozás által, földmivelés, kereskedés előmozdítatik és azáltal a polgári erények napról-napra tökéletesebben kifejlődnek, ott boldogabb a haza!”

Széchenyi levelezése mutatja, hogy folyton tovább izgatott az egyesület és verseny érdekében s erre szükség is volt, mert küzdöttek a kezdet nehézségeivel.

1828. szept. 4. és 27-én Wesselényit arról tudósítja, hogy most a gyep elrendezése és a versenyfutások örök lábraállítására a legfőbb dolga. Gróf Eszterházy Károlynak szintén ezt írja ez év októberének 26-án, mert tudta, hogy a verseny korántsem volt megállapodva, sőt megírja azt is, hogyha ő (t. i. Eszterházy Károly) és Mihály, Károlyi György, Wesselényi Miklós és Andrassy nem segítenék, összerogyna minden, azért kéri őket az összetartásra.

Az Országos Magyar Gazdasági Egylet levéltárának első tárgymutatójából¹⁾ kitünik, hogy a lótenyésztő-társaság ekkor már megvolt, mert a tárgymutató szerint Széchenyi 1828. decz. 8-án indítványozta a társaság szabályozását.²⁾ Ő folyton azon dolgozott, hogy minél nagyobb összeg gyűljön egybe az állandó alapra. Wesselényit nov. 24-én értesíti, hogy 30 alapítólevél van már s még csak 26 kell; gróf Gyulay Ignác altábornagynak meg decz. 22-én azt írja, hogy van 1100 arany alapítvány és jelzi már ekkor előre, hogy az egyletből egyelőre egy állattenyésztő-társaság fog alakulni, ebből pedig legközelebb gazdasági egyesület fog kifejlődni, a mire földmives országunkban nagy szükség van.

1829. februárjában az ostorfuttatás meghonosítását, majd még e hónapban egy löversenykészítő intézet felállítását indítványozza.

Ugyancsak e hónapban elküldi gróf Reviczky Ádám kanczellárnak a ló- és állattenyésztést előmozdító nyomtatványokat, de azért az Állattenyésztő-társaság még ez évben nem állott fel. Ezt bizonyítja a *Pesti Ló-Versenykönyv 1829-re*, a melyet szintén Széchenyi készített Döbrentei segítségével.³⁾

1) Lásd a Magyar Gazdaságtörténeti Szemle II. k.-ben Paikert Alajos cikkét: gróf Széchenyi István és az Országos Magyar Gazdasági Egyesület.

2) Széchenyi a társaságot Lóversenyzőnek nevezte egy későbbi művében.

3) Ezen évkönyv szerint az egyletnek már 349 tagja volt; olvasható benne feljegyzés az angol ménlovakról és értekezés a lóvásárról; ekkor a társaság már belevonta hatáskörébe a lóiskolát is (a lótenyésztés és löverseny mellett).

Nagyon jellemzi Széchenyit az alábbi kiadatlan levél,¹⁾ mely kimutatja, mennyire szíven hordta (még utazásaiban is) a lótenyésztés ügyét. 1829. aug. 3-án így ír Wesselényinek Zieronból :

»Kedves Barátom, egy igen rüt esső teheti lehetségessé, hogy veled, sok foglalatosságim, és a *látni Valók közt*, egy két szót írhassek.

Károlyival együtt, ki igen köszönt, szinte *Iszomorodtunk*, annyival előbb vannak itt Ló dolgában, a *német* de egyébaránt emberséges lakosok. Láttuk Redefini Ménesben, *Morisko*, *Wildfive*, és itt *Shuffler* mén lovakat, — mellyek többet érnek 20/m. pengőnél — . Ha nálunk volnának, egy új Aera volna következesek. — Gondolhatod, hogy nincs időm, *en detail* írni — de igen szükségesnek látom, hogy *gondoljunk ki akármít*; efféle lovakat — mint a milyeneket Biel tart, szereznünk. October elein megint Pesten leszek, — mert még inkább átlátom nagy hasznát, Creditunrul szálló könyvemnek. „Mert csak legyen pénzünk, majd lesz minden egyéb is.“ — Holnap Doberanba megyünk — és onnand Gőzhajóval, egy pár napra *Koppenhagba*. A Versfutás után, bé akarjuk járni az egész országot 's aztán Hamburgon át, Amsterdamba, és Brüsselbe. Károlyi onnand Párisba indul, én pedig Frankfurt-nak, *Schornhausennak*, s *Ischnek* — September 15-kéig Czenkre!!! Én enyi utat minden alkalommal fogok tenni, s a mint az idevaló Tendenzia mutatja magát, egy pár esztendő lefolytával — 3, 4 holnap alatt bé lehet járni, nem futni egész Európát, elég olcsón és igen nagy haszonnal!

Hamburgbul 52 ora alatt megyen a gőzhajo Londonba, 40 óráig Amsterdamba; 94 ora alatt Petersturgba — Doberanbul, 18 ora alatt Koppenhágába. — És ezen javítani való el tökélllet akarat, mindenhol nőtten nő, míg szánakozásra méltó füleimbe mindég a hazai „Maradjunk a régínél“ kong!!! —

Egyébaránt tegyünk amit tehetünk, az előitéletek kitörlése végett. „Félre a gyenge ki áll, versenyt fut sorsal a bátor.“

Isten veled. Irjál, Pestre poste restante — hogy vagy, hol vagy 's hol leszel — dolgotat pedig ugy intézzed, *kérlek istenért*, hogy Januarius elein Pesten lehessél. —

Széchenyi.

Igen köszöntöm tiszteletre méltó Anyádat —

Biel igen emberséges Ember — köszönt — 's reményl téged látni, a mi 1830 igen kivihető“.

Az 1830. február 2-i ülésben Széchenyi újból indítványozta egy állattenyésztő társaság felállítását. Erre február 9-én és 26-án *Tudni-valók*-ban a közönség elé terjesztették e tervet, a június 11-iki gyűlésen

1) Megvan a Széchenyi-múzeumban.

pedig (Gróf Festetics Imre elnöklete alatt) Széchenyi felolvastván javaslatát, határozatba ment, hogy a társaság ezentúl az *Állattenyésztő társaság* czimet veszi fel.¹⁾

A társaság czélja volt a lovak, juhok, szarvasmarhák és más háziállatok tenyésztésének előmozdítása s az ezt előmozdító eszközök (mint a löverseny, kiállítás, vásár) istápolása és így 1830-ban az egyesület feladata volt: főkép a löverseny, az állatmutatás rendezése,²⁾ paraszt kaneczák jutalmazása, loárverés, lóiskola tartása, országos méneskönyv szerkesztése. Már akkor azonban gazdasági egyesület lebegett a szemük előtt — mint fent Széchenyinél is láttuk — ezt mutatja az 1830-iki gyepkönyv,³⁾ mely 67. lapján kijelenti, hogy „idővel még hasznosb és az egész gazdaság széles mezejére kiterjedő intézet válhat belőle“.

Széchenyi azután is fáradhatatlanul dolgozott. Még 1830-ban bemutatja Uri skót földművest, a kit Andrásy Györggyel hozatott a földműves ismeretek terjesztésére; azonkívül indítványozta, hogy hozassanak Angliából gazdasági eszközöket, ezek azután az annyira szükséges gazdasági egyesület kezdetéül szolgálhatnak. Tényleg a társaság 1833. májusában hozatott műszereket s ezeket ki is állították a Köztelken, a melyet szintén Széchenyi indítványára vettek s neveztek el (május 26-án). Széchenyi ez időben egy mintagazdaság alapítását is óhajtotta s e czélra 20,000 p. forintot ajánlva, egy ingatlan jószág vásárlását indítványozta.⁴⁾

1) Széchenyi lett az ideiglenes elnök, mert Orczy Lőrincz nem fogadta el az elnökséget.

2) Az első kiállítás 1830. június 6. és 7-én volt.

3) 1830-iki Jelentés a Magyarországi Állattenyésztő Társaság Munkálkodásairól. A választottság nevében kiadta Andrásy György és Döbrentei Gábor. 1831. és 32-ben Andrásy és Tasner, később Tasner szerkesztette.

4) Jószágot nem vásároltak ekkor. Széchenyi 1838-ban ismét hozzálátott tervének végrehajtásához. A Széchenyi-múzeumban van egy aláírási felhívása, ez mutatja, hogy előbb biztos akart lenni, egybegyűle a szükséges pénz. Aláírási ive így hangzik:

Nem kötelező Aláírás

egy Pesthez közel fekvő ingatlan birtok' megvásárlására, mellynek ára körül belül 130,000 pengő forint.

Mikor alá van írva az említett summa, a' dolog' miben létét minden részleteivel előadja az Alulírt, 's kinek az nem tetszik, bármilly summával volna is ezen ivre feljegyezve, tüstént megsemmisitheti aláírását.

Pest, Sept. 10. 1838.

Gr. Széchenyi István.

Aláírtak: Bárány Lőrincz 2000, Gr. Andrásy György 3000, B. Wesselényi Miklós 1000, Gr. Csáky Károly 10,000, Gr. Széchenyi István 20,000, Henrich N. János, Benyovszky Péter, Orasy Loyola, Jakovich József, Lukács Móricz, Jósika Miklós, Patay József 500—500, ifj. Bezeredy István 1000, Rosti Albert 1000, Marczibányi Lajos 2000,

Széchenyi még 1833-ban azt is indítványozta, hogy az egyesület kérje meg a felséget a pártfogásra és állandó díj alapítására. A kérés megtörtént s a felség erre 1834-ben értesítette az egyesületet, hogy a pártfogást elfogadja (100 frt évi díjat fizet) és 100 arany évi versenydíjat alapít. Ugyanekkor alapítványt tett József nádor és Ferencz Károly főherczeg is.

Az Állattenyésztő-társaságból 1835. június 8-án lett a Gazdasági egyesület¹⁾, jobban mondva akkor mondták ki, hogy azzá lesz és kiterjeszti működését a mezei gazdaság összes ágaira két alosztállyal: *a*) állattenyésztő osztály (a löversenynevei) és *b*) a gazdaság egyéb ágait magában foglaló osztály. Érdekes, hogy az átalakulás alkalmával a felség 1835. május 20-án leküldte a kancelláriához Széchenyinek 1822-iki

Harsányi Pál, Hegyesy Péter, Bartha Sándor 100—100, Gr. Szapáry József 1000, Czindery László 3000, Csapó Dániel 2000, Havas József 200, Gr. Károlyi György 3000, Gindly Antal és Rudolf 1000, Tasner Antal megbízásából valaki 10,000, Gyürky Pál 2000, Teleky Sámuel 1000, Gr. Károlyi Lajos 2000, Pregardt János 10,000, Veisz Bernát Ferencz 3000, Szekrényessy József 100, Trsztyánszky István 1000, Andrásy Károly 1000, Karátsonyi Guidó 1000, Br. Podmaniczky Lajos 2000, Gr. Zichy Ödön 8000, Ürményi Ferencz 1000, Kovács Zsigmond 500, Steinhach Ferencz 300, Gr. Zichy Miklós Palotai 7000, Zichy János Nágcsi 500, Székely Károly 400, Ürményi József 1000 és Gr. Festetics Leó 2000 pengő forintot.

Erre 1839. márcz. 17-én Széchenyi újból ajánlotta egy gazdasági telek vásárlását és a löiskola előmozdítását. Azt hiszem, később Rákoson tényleg vettek telket s állítottak mintagazdaságot.

¹⁾ B. Orczy Lőrincz már az 1831. évi márcz. 13-iki választmányi ülésen bejelentette a társaságnak, hogy Pest-vármegye egy gazdasági társaság felállítására törekszik; kijelentette, hogy jó volna azt az (Állattenyésztő) társasággal egybekapcsolni. Tényleg a Pest-vármegyei 1831. évi márczius 18-iki közgyűlésen (996 sz. §. 25 p. 8), mikor a megyebeli orphanalis deputatio bemutatta jegyzőkönyvét, szóba került egy gazdasági társaság. Véleményt adva Gr. Festetics György és László egy gazdasági társaság fundusának gyarapítására adott 200 frtos adományáról, a közgyűlésen felszólalt Dubraviczky Simon 2-ik alispán és jelentette, hogy az országos rendszeres munkálatok ügyében kiküldött deputatióknak az a véleménye, hogy a földművelés tökéletesítésére gazdasági társaság kell. Erre a közgyűlés Dubraviczky elnöke alatt kiküldötte gr. Széchenyi Istvánt, gr. Keglevits Lászlót, gr. Teleky Samut, b. Orczy Lőrinczet, gr. Károlyi Györgyöt, gr. Ráday Gedeont, Szentkirályi Lászlót, Glosius Dánielt, Mérey Lászlót, Dercsenyi Pált, Groszschmidt Jánost, Nagy Györgyöt, Sárközy Imrét, 5 járás szolgabíráit, Kovács Zsigmondot és Mayerffy Ferenczet avval az utasítással, dolgozzák ki egy gazdasági társaság alapját és rendszabásait (összekötve tűzkármentesítő társasággal mint Auszriában) és adják be véleményüket.

Ezentúl ez ügynek nem találtam nyomát a jegyzőkönyvekben.

Érdekesnek tartom azonban megjegyezni, hogy a gazdasági társaság felállításának eszméje Pest-vármegyében már 1817-ben is szóba került.

A helytartótanács ugyanis 1817. szept. 23-iki kelettel leirt a vármegyékhez s így Pest vármegyéhez is, adjon véleményt, miképen lehetne az utóbbi években tapasztal-

folyamodványát, avval az utasítással, tétessék jelentés, mi és miféleképen módosult az idők folyamán az eredeti tervben.¹⁾

1836-ban újabb indítványa volt Széchenyinek, még pedig az egyesület nagyobbszerű feladatáról. Az alosztályokra való osztást tárgyazó terve el is fogadtatott s ő lett a lóversenyalosztály elnöke.

Ezen közben 1837-ben Orosz J. és Pesti Lajos a Hírnökben Marechal francia tudós véleményére hivatkozva, támadást intéztek a lóverseny ellen, ezt haszontalan játéknak, angol majmolásnak nevezték és azt állították, hogy a versenylovak más szolgálatra alkalmatlanok.

Ezt Széchenyi nem hagyta szó nélkül. Nem akarta, hogy a lóverseny, mely eredményében a hazai előmenetelre oly jónak bizonyult, eltiportassék, azért Orosznak és Pestinek önálló könyvben felelt. „Néhány szó a lóverseny körül“ czimű műve volt ez, mely 1838-ban jelent meg.

Marechal idézett véleményét taglalja, szétszedi és sokféle ellenvetéseire kimutatja, hogy ellentétben állanak egymással. Így pl. Marechal az angol faj tenyésztést a legjobbnak tartja, de az ezt előidéző lóversenyt kárhóztatja.

talt inségen, kenyérszükén segíteni, miként lehetne a szántást, krumplitenyésztést előmozdítani, a dolgozni nem akarókat a dologra szorítani.

A vármegye a nov. 17-iki közgyűlésen (4020 p.) kifejtette erre, hogy a gazdasági pangásnak okai nagyrészt kereskedelmi viszonyainkban rejlenek. Kifejtette azonban azt is, hogy jótékonyan hatna, ha a külföld példájára jutalmakat tűznének ki és egy társaság venné az egész ügyet gondozásába.

Ily társaság a vármegyében készülöben lévön, a vármegye kérte a helytartó-tanács pártfogását.

A társaság, úgy látszik, nem létesült, a vármegye jegyzőkönyveiben a társaságról nem találtam többé feljegyzést.

A Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1898. évi folyamából (362—3 lapon), Magyar Gazdaszövetség terve 1817-ből czikkből megtudjuk, hogy Szentkirályi László alispánnak tervet nyújtottak be egy gazdaszövetség felállításának érdekében, a mely a gazdaságra vonatkozó tudnivalók összeállítását és kinyomatását (és gazdasági naptár szerkesztését) tűzte ki célul.

Az alispánnak sikerült József nádort pártfogónak megnyerni s a szövetség megalkotása céljából 1817. aug. 24-ére meghívta ülésre b. Brudern Józsefet, gr. Brunswick Ferenczet, Csekonits József generálist, gr. Eszterházy Károlyt, gr. Festetics Györgyöt, Jánost és Antált, Glosius Dánielt, gr. Hunyady Józsefet, b. Orczy Lőrinczet, Szily József es: udv. tanácsost, gr. Waldstein Manót és b. Wenkheim Józsefet.

A gazdaszövetség valószínűleg nem jött létre, mint fentebb már meg is említettem.

¹⁾ Az Orsz. Levéltár kamarái osztályának 1822. évi 2737. száma alatt. Ez iratok 1835-ben 7291/631. számmal érkeztek a felségtől s a kancellária áttette a nádori hivatalhoz.

Hangsúlyozza, hogy a lóversenynek nálunk az volt a legnagyobb haszna, hogy központosítást és elmesúrlódást eredményezett. Ezt és az ebből eredő hasznót senki sem tagadhatja. Igaz, hogy a lovak (a verseny) ügyében eddig az eredmény nem nagy, de a körülmény annak tulajdonítható, hogy kezdetben senki sem értett nálunk a lovak választásához, tenyésztéséhez és általában előítélet volt a tárgy ellen, hogy a közönség aluszékony, az intézmény meg fiatal, hogy a rendelkezésre álló 1039 arany jutalom kevés. Majd a 10 év előtti ajánlatát taglalja és azt, a mit eredményezett s megállapítja, hogy jóslatai beteljesedtek. Most csak az kell, hogy mindenki (különösen a tagok) tegyen eleget kötelességének.

Szükségesnek tartja, hogy több legyen a versenydíj, legyen jó gyep, a Gazdasági egylet alapíttassék meg örökre, legyen országos méneskönyv, ménbér, lóvásár. Ezeket taglalva megjegyzi, hogy ő ellenezte a lóversenynek a Gazdasági eglyettel való összekapcsolását, de leszavaztatván, bele kellett nyugodnia. Hangsúlyozza azonban, hogy a verseny tartja fenn a tavaszi egybejövetelt Pesten, azért ezt a gyökeret nem kellett volna egy nagyobb körnek alárendelnie. Arra fog törekedni, hogy az angol Jockey-Club mintájára nálunk is egy külön Verseny-egyesület álljon fel.

Végül kijelenti, hogy az, mit ő mond, lehet theoria, mánia, lehet, hogy hibáz, de óhajtván a dolog sikerét, kívánja ennek bebizonyítását és azért felszólítja Oroszt és Pestit, hogy vagy czáfolják meg, vagy eszközöljenek az övénél jobbat.

Széchenyi óhaja a külön verseny-egyletre nézve tényleg bekövetkezett.

1839-ben ketté választották a Gazdasági egylet pénztárát, ez meg azt eredményezte, hogy az alapítókat felszólították, nyilatkozzanak, hova fordíttassanak a kamatok, a gazdaságra vagy a versenyre. Nagyon kevesen nyilatkoztak s így a határozat értelmében a gazdasági ág rovátába került a legtöbb alapítvány.

Az 1840. június 3-iki közgyűlésen (19 p.) pedig határozatba ment, hogy a lóverseny választassék el a Gazdasági eglyettől, még pedig az aláírásokra való tekintettel az 1842-ik évtől kezdve.

1842-ben tényleg megalakult a Pesti Lovar-egylet, a mely tudósításait 1842-től kezdve adja ki. Az elválás után az állattenyésztés megmaradt továbbra a Gazdasági egylet hatáskörében. Ez időtől kezdve a alosztálya volt az eglyetnek, az egyiknek, a selyemtenyésztésének Széchenyi volt az elnöke.

Íme, ez a magyarországi lóverseny története.

Mellékletek.

I.

Széchenyi István 1822. évben kelt felségfolyamod-
ványa.

Kivül: An Seine Majestät Graf Stephan Széchényi und die dem Pferdezüchter-Vereine beyzutretten Wünschenden bitten um Erlaubniss ein Pferdezüchter-Verein bilden und Wettrenn-Preise anzetzen zu dürfen.

Belül: Eure Majestät!

Nach mehreren Rücksprachen und Berathungen in Betracht dessen, wie man die Pferdezucht in der österreichischen Monarchie, insbesondere aber in Ungarn allgemeiner und gemeinnütziger machen könnte? und wie es möglich wäre die kleinern Gutsbesitzer und Arendatoren zur Pferdezucht zu stimmen und zu bewegen? glaubten wir überzeugt seyn zu können, dass die jetzt bestehenden Gestüte den Beweis geben, dass in der österreichischen Monarchie gute Pferde leben und geboren werden können und dass in der Sache des Pferdes sehr wenig mehr zu thun übrig bliebe, wenn die Anzahl solcher Gestüte grösser wäre: — da das aber leider der Fall nicht ist, und die Gestüte, besonders in Ungarn und Siebenbürgen vielmehr eingehen als zunehmen, nothwendigerweise etwas erfunden werden müsste, wodurch alle Leute die sich irgend mit einem Zweige der Oekonomie beschäftigen, zur Pferdezucht angeeifert fühlen möchten. — Wir dachten auf ein Mittel, durch welcher man dahin kommen könnte, dass jene, die keine Gestüte zu halten im Stande sind, sich entschliessen möchten, des Jahres wenigstens einige Füllen zu ziehen; und dass man die Pferdezucht nicht mehr zu einer Sache der Liebhaberey machen, sondern sie zu einem Zweige der Oekonomie rechnen möchte.

Nun schien es uns, dass um diess zu erreichen, durchaus nothwendig wäre, dass ein Gewinn durch die Pferdezucht sicher oder wenigstens möglich gemacht werde. Nun ist aber der Fall, dass nur die grösseren Familien Oesterreichs Gestüte halten, und auch selbe den bedeutenderen Theil ihrer Pferde zum eigenen Gebrauch ziehen, so dass für die Rimontirung und für den Privat-Ankauf im Verhältniss wenige überbleiben. Mit einem worte, dass obschon in der österreichischen Monarchie viele gute Pferde zu finden sind, deren doch bei weitem mehrere und bessere vorhanden seyn sollten, zumalen die Lage einiger Theile Ungarns und Siebenbürgens absichtlich von der Natur zur Pferdezucht bestimmt zu seyn scheint, und das Aerarium jährlich viele Pferde um theures Geld im Auslande zu kaufen bemüssiget ist. Diesem Mangel in der Pferdezucht abzuhelpen ist schwerer, als in irgend einem andern Zweige der Landwirtschaft. — Der Grund dieser Schwierigkeit liegt in der Unwahrscheinlichkeit, die die Pferdezucht in Hinsicht des Gewinnes darbietet. Wir sehen aus besagtem Grunde die meisten Gestüte in Ungarn aufhören, und nur jene bestehen, deren Besitzer nicht den eigenen An-

theil, sondern das allgemeine Beste vor Augen haben. Die Unwahrscheinlichkeit, man könnte sagen, die Unmöglichkeit jetzt aus der Pferdezucht Nutzen zu ziehen, oder wenigstens nicht zu verlieren, ist gewiss die triftigste Ursache, dass die meisten Landwirthe sich selber auf die Zucht der Schafe und des Hornviehs verlegen, und das Züchten der Pferde ganz vernachlässigen. Wir glauben, dass die Möglichkeit des Gewinnes, auf die meisten Leute den bedeutendsten Einfluss haben muss. — Wir sehen England, wo im Vergleich mit andern Ländern unverhältnissmässig viele Pferde gezogen werden, wo das Erziehen und die Haltung derselben, mehr als zehnmal so viel kostet, denn in einigen Theilen unserer Länder, und wo man durch das Pferdeziehen doch gewinnen kann und auch wirklich gewinnt.

Um aber diesen Vortheil möglich zu machen, den sich der ärmere sowohl, wie der reichere Theil verschaffen kann: sind wir übereingekommen, namhafte Preise für die bestgezogenen Pferde auszusetzen, als das einzige Mittel wodurch Privat-Leute die Pferdezucht fördern können.

Nun sind schon 1600 # als Preise für das Jahr 1822 bestimmt, und ohne allen möglichen Nachtheil zu gewinnen. Neue Preise für das beste Pferd sind fundirt, dass heisst: auf immerwährende Zeiten festgesetzt, und es würde zu wünschen seyn, dass sie's alle wären; denn durch nichts könnte man alle Leute beynahe mehr bewegen, als eben durch diese sichere Aussicht (ohne alle Gefahr zu verlieren) namhafte Preise erlangen zu können. Was kann jetzt ein Züchter wahrscheinlicherweise für ein Füllen bekommen? und was wird er dann, wenn die Preise einmal bestehen werden, gewinnen können?

Ueber die Art, wie man das beste Pferd erkennen soll, und wie die Preise zu vertheilen wären, sind wir in dem Wettlaufe übereingekommen. Obschon das Wettrennen auch eine vielleicht nicht ganz verlässliche Weise ist, von mehreren Pferden das Beste mit Gewissheit zu erkennen: so scheint sie doch nach unserer Meinung die sicherste, weil das Pferd, das im Wettlaufe mehr Schnelligkeit, Stärke und Ausdauer beweiset als andere, nach aller Wahrscheinlichkeit auch besser und zum mannigfaltigen Gebrauche tauglicher als die Andern seyn muss.

Da es aber nothwendig ist, dass im Wettlaufe alles beseitiget werde, wodurch der Eine in Vortheil, und der Andere in Nachtheil käme: so bitten wir allerunterthänigst, Euer Majestät geruhe die hier sub A) zugeschlossenen Regeln der Pferdewettrennen allergnädigst zu bestätigen; denn ohne dieser Vorsichts-Massregel würde der Wettlauf seinen Endzweck verlieren und am Ende in ein Spiel ausarten.

Um dem Publikum die volle Sicherheit zu geben, dass einige Preise immerwährend bestehen, wünschten wir sub B) unsere Preise fundiren, und das hier sub C) ausgestellte Fundational-Instrument ausfertigen und bekannt machen zu dürfen.

Um das Publikum von diesen ausgesetzten Preisen baldmöglichst zu benachrichtigen und dasselbe zur Theilnahme an dem Wettlaufe ein-

zuladen: sollte der sub D) angeführte Artikel in mehreren Zeitungen abgedruckt werden. Die Ursache, warum drey Preise für den ganzen Continent bestimmt wurden, ist die, dass man dadurch den Concur der Pferde vergrössern, und die Güte der inländischen Pferde bekannter machen sollte. — Würden die Baiern z. B. nicht sagen, wenn sie für keinen der Preise mitlaufen könnten, dass sie selbe gewiss alle gewinnen würden, wenn sie das Recht des Zutritts zum Wettlaufe hätten? Und würde das den Credit unserer Pferde nicht äusserst schmälern? — Im Falle jedoch, dass ausländische Pferde die wenigen Preise, die für sie bestimmt sind, gewinnen sollten; werden sich nicht viel Leute in unsern Ländern aus Ehrgeiz auf noch bessere Pferde verlegen? und dadurch dem Allgemeinen nützen? Sollten aber die Ausländer verlieren: so gewinnen unsere Pferde desto mehr am Werthe.

Um jedoch dieser ganzen Sache Sicherheit und Grund zu geben, wagen wir Euer Majestät allerunterthänigst zu bitten, womit Allerhöchst dieselben dem Vereine die allerhöchste Bewilligung und Bestätigung huldreichst zu ertheilen geruhen, zugleich aber allergnädigst erlauben möchten, dass Seine Kaiserliche Hoheit der Erzherzog Joseph Palatinus zum Protector und Praeses des Vereins erbeten werden dürfte, und die hier sub E) angeführten Statuten und Reglement des Pferdezüchter-Vereines bestehen könnten.

Die hier angesetzte Tabelle sub F) enthält die verschiedenen Gewichte und Distanzen, und alle andern Bedingungen die ein jeder Preisgeber nach seinen Ansichten festgesetzt hat.

Endlich zeigt der Beyschluss G) die Namen der Mitglieder des Pferdezüchter-Vereines.

Wien, den 31-ten Jänner 1822.

Graf Stephan Széchényi Rittmeister
Und die dem Vereine beyzutreten wünschen.

II.

Széchenyi folyamodványának mellékletei.

A) *melléklet.*

Regeln der Pferde-Wettrennen in Ungarn.

1. Die Stadt Pesth wird vorläufig als der Centralort der Wettläufe bestimmt. Sollten sich mit der Zeit die Preise stark vervielfältigen, so werden durch den Verein auch andere Orte zum Wettrennen gewählt.

2. In Pesth werden die Wettläufe alljährlich in der Woche vor dem Medardi-Markte abgehalten.

3. Die Regeln des Wettrennens gehandhabet durch das Legale Testimonium, welches an die respectiven Wettlaufsorter um drey ganze Tage früher, als die Wettläufe statt haben, zu erscheinen ersucht wird,

und durch wenigstens zwey von den Bahnrichtern, die auch um drey Tage eher, als die Wettrennen beginnen, in dem respectiven Wettlauforte sich einzufinden haben. Diese bilden zusammen die *Bahnrichterschaft*.

4. Alle Missverständnisse und Streite werden durch diese im vorigen Artikel erwähnte Bahnrichterschaft geschlichtet. Sollte dennoch irgend eine Parthei mit dem Ausspruche derselben nicht zufrieden gestellt werden, so hat der Verein darüber zu entscheiden, wovon dann keine weitere Appellation mehr statt hat.

5. Die Bahnrichterschaft ernennet einen *Preisrichter*, der dann zu bestimmen hat, welches Pferd der Sieger sey. Dieser Richter entscheidet ausser den besagten Punkte in gar keiner Sache. Mit seinem Ausspruche müssen hingegen, wie er auch immer laute, alle Partheien zufrieden gestellt seyn.

6. Muss jedes Pferd welches für irgend einen Preis laufen soll, unabänderlich das Eigenthum desjenigen seyn, der es auf die Bahn bringt.

7. Es dürfen mehr Pferde als eines von einem oder mehreren in Gesellschaft vereinigten Eigenthümern niemals, und in keinem Falle, für denselben Preis zugleich auf die Bahn treten.

8. Diejenigen, welche gegen diese zwey vorhergehenden Artikel handeln, das heisst, ein fremdes ihnen nicht zugehöriges oder mehrere eigene Pferde auf einmal auf die Bahn bringen, können den Preis, wenn auch ihr Pferd das Erste wäre, in keinem Falle gewinnen, sondern der Preis wird dem zweyten besten Pferde zugetheilt.

9. Die Eigenthümer die ihre Pferde für irgend einen Preis in die Bahn eintreten zu lassen wünschen, haben selbe bey der Bahnrichterschaft in den nächsten drey Tagen vor dem Anfange der Wettläufe vormerken zu lassen. Doch können auch schon früher vorläufige Vormerkungen durch Briefe beim Secretär des Vereines, dessen Aufenthalt stets in Pesth seyn wird, statt haben.

10. Für jeden Preis können welche immer für eine Zahl Pferde vorgemerkt werden und so auch laufen; doch im Falle, dass auf einem und dem nähmlichen Preis mehr Pferde sich stellen sollten, als die Rennbahn in einem Lauf sie fassen könnte, so wird die Bahnrichterschaft diese Pferde durch's Loos in zwey oder mehrere Abtheilungen den Umständen gemäss theilen; dann wird eine jede Abtheilung für sich laufen, und die Sieger dieser Abtheilungen müssen alsdann unter sich noch einen Lauf, der den Preis entscheidet, machen. Dieser letzte Lauf wird, wenn die Rennbahn nicht über 1500 klafter beträgt, noch am selben Tage vorgenommen; sollte aber die Bahn über 1500 klafter messen, so geschieht der Lauf am folgenden Tage.

11. Die Eigenthümer der Pferde, die selbe für irgend einen Preis auf die Bahn zu bringen wünschen, haben vorläufig deren Abkunft, Geburtsort, Alter und dass sie ihr Eigenthum sind, vor der Bahnrichterschaft auszuweisen; können sie das nicht so wird ihnen nicht gestattet,

ihr Pferd auf die Bahn eintreten zu lassen. Der Eigenthümer eines erkauften Pferdes erlangt das Recht dasselbe auf die Bahn zu stellen, wenn er von glaubwürdigen Zeugen ein Certificat vorzuweisen hat, durch welches er die obenerwähnten Erfordernisse beweiset. Sollte hingegen der Eigenthümer dasjenige Pferd, welches er auf die Bahn kommen lassen will, selbst gezogen haben, so muss er dessen Alter, Geburtsort und Stammbaum durch ein Legales Testimonium oder ämtliches Zeugnis ausweisen.

In den ersten fünf Jahren, das ist von 1822 bis 1826 inclusive ist, um die Abkunft eines Pferdes zu erweisen genug, wenn es dargethan wird, in welchen Gestütt dasselbe erzeugt wurde, oder wenn es den Preisen gemäss ausgewiesen wird, dass es nicht ausser Landes, ausser der Monarchie oder ausser Europa's Continent geboren und erzogen wurde.

Von 1827 aber angefangen müssen auch der Vater und die Mutter eines jeden Pferdes, nebst dem Geburtsorte und Alter mit glaubwürdigen Zeugnissen dargethan werden.

12. Wenn ein einziger Eigenthümer sich für irgend einen Preis vormerken lässt, so kann er den Preis ohne Wettlauf gewinnen, doch muss sein Pferd in die Bahn eintreten und die ganze Distanz derselben durchgehen.

Sollte für irgend einen Preis gar kein Pferd vorgemerkt werden, so fällt der Preis der Vereins-Cassa anheim.

13. Dasjenige Pferd, welches mit dem Kopf zuerst die Linie des Gewinnpostens erreicht, ist Sieger, und hat den Preis gewonnen.

14. Wenn sich der Fall ereignen sollte, dass zwey Pferde dermassen zugleich an das Ziel kämen, dass der Preisrichter den Sieger nicht bestimmen könnte; so haben diese zwey Pferde unter denselben Bedingungen, d. h. mit denselben Gewichtern dieselbe Länge nochmal zu durchlaufen, das Pferd welches in diesen Rennen das Andere schlägt, gewinnt den Preis. Alle übrigen Pferde hingegen, die den ersten Lauf mitgemacht haben, sind von diesen zweyten Rennen ausgeschlossen.

15. Das Alter der Pferde wird vom 1-ten May berechnet.

16. Es wird festgesetzt dass kein Pferd vor dem vollendeten vierten Jahre für irgend einen Preis auf die Bahn kommen könne.

17. Jeder Preisgeber kann bestimmen, welche Eigenschaften ein Pferd haben muss, und was er leisten soll, um den Preis den er gibt, gewinnen zu können; er kann daher bestimmen, welches Gewicht die Pferde, die für seine Gabe laufen, tragen und welche Länge sie durchlaufen sollen.

18. Den Preisgebern steht es frey die Race der Pferde die für ihre Preise laufen sollen, zu bestimmen, so auch ihr Vaterland und ob selbe ganz von orientalischer Abkunft seyn sollen oder nicht.

19. Das Gewicht der Pferde, desselben Alters und desselben Geschlechtes muss ganz gleich seyn, wenn sie für einen und denselben

Preis auf die Bahn treten. Der Hengst gibt jedoch allen Stutten und Wallachen zwey und ein halb Wiener-Pfund vor.

20. Zu dem Gewichte des Reiters wird der Sattel sammt der Decke und der Peitsche gerechnet.

21. Wenn ein Preisgeber nebst den Gewichten und der Länge noch das zur Bedingnis setzen sollte, dass ein Pferd um Sieger zu seyn und denn Preis zu gewinnen, zweymal die Übrigen schlagen müsse, so wird das Pferd welches die Linie des Gewinnpostens zweymal zuerst erreicht, Sieger seyn, und den Preis gewinnen. Erreicht dasselbe Pferd das Ziel hintereinander, so ist der Preis mit zweymaligen Rennen gehohlt. Sollte aber zum Beyspiele, das Pferd A den ersten Lauf entschieden haben, den zweyten Lauf hingegen das Pferd B, so müssen diese zwey Pferde mit Ausschluss aller übrigen noch ein drittes Mal laufen, und welches dann sieget, erhält den Preis.

Doch können auch Preisgeber zur Bedingung ihrer Preise festsetzen, dass wenn der Sieg durch zwey Rennen nicht entschieden ist, auch zum dritten Laufe alle Pferde zugelassen werden sollten, und wenn in selben das Pferd E siegen sollte; so haben die drey Sieger noch den vierten und letzten lauf zu machen.

In jedem Laufe aber muss jedes Pferd wenn es auf den Preis das Recht nicht verlieren soll, während das erste Pferd den Gewinnposten erreicht, bis innerhalb der letzten Distanz gekommen seyn.

Nach jedesmaligen Laufe hingegen wird eine halbe Stunde ausgesetzt.

22. Für das Recht um für irgend einen Preis ein Pferd auf die Bahn zu bringen, darf kein Preisgeber von jemanden eine Geldsumme oder sonst was immer abfordern.

23. Das eine und dasselbe Pferd kann für alle jene Preise, zu deren Bedingungen es geeignet ist, auf die Bahn treten.

24. Am Vorabend des Wettrennens wird durch die Bahnrichterschaft der genaue Zeitpunkt des Wettlaufes und die Reihenfolge desselben bestimmt und bekannt gemacht.

Wenn die festgesetzte Stunde da ist so wird auf Niemanden gewartet. Der nicht erscheinet hat sein Recht verloren.

25. Die Bahnrichterschaft hat über den 19-ten Artikel zu wachen, deshalb ist jeder der einen Wettlauf reiten will, verbunden sich vor dem Rennen in Gegenwart der Bahnrichterschaft wägen zu lassen; ferner ist ein jeder nach dem Rennen verpflichtet, sich alsogleich zu dem Gewinnposten zu begeben, wo er wieder in Beyseyn der Bahnrichterschaft gewogen wird. Zwey Pfunde weniger als der Reiter Gewicht haben sollte sind gestattet. Wenn derjenige aber, der einen Wettlauf geritten hat, sich wägen zu lassen versäümet; oder um mehr den zwey Pfunde als er haben sollte, leichter befunden wird; oder auch wenn er nach dem Laufe, bevor er gewogen wurde, jemanden die Hand reicht, oder endlich wo anders als bey dem Gewinnposten vor dem Richter vom Pferde

steigt; so kann das Pferd, welches er geritten in keinem Falle gewonnen haben Der Preis gehört dem zweyten besten Pferde.

Sollte aber der Preisrichter dieses Pferd nicht bestimmen können, so haben alle Pferde noch einmal um den Preis zu laufen; ausgenommen wird nur dasjenige Pferd, das aus obiger Ursache vom Preise ausgeschlossen wird.

26. Das Pferd, welches seinen Reiter abwirft oder bey einer gebogenen Bahn einwärts einbricht, kann nicht Sieger seyn.

27. Jene Wettreiter, welche den andern im Laufe den Weg kreutzen, an sie drängen, sie schlagen, oder andere niedrige Mittel ergreifen um zu siegen; können nicht gewonnen haben, und werden für unfähig erklärt jemals wieder für einen Preis irgend ein Pferd zu reiten.

28. Wenn Jemand, er sey Eigenthümer eines Pferdes oder sein Knecht, eines Betruges überwiesen wird, so kann er nie wieder mit seinem Pferde für irgend einen Preis auf die Rennbahn kommen. Die Bahnrichterschaft haben solche Leute vorzumerken und dem Vereine einzureichen.

29. Wenn durch einen Umstand, der nicht vorausgesehen werden ist, die Nothwendigkeit sich zeigen sollte, dass diese benannten Regeln verändert und erweitert werden müssten; so wird ein Anhang an den nun bestehenden die Mängel ersetzen, das wenig Gute umschaffen, und dadurch den nötigen Aufschluss geben.

B) *melleklet* :

Wettrenn-Preise zu fundiren wünschen folgende :

Johann Baptist Graf Batthányi, Carl Graf Eszterházy, der Jüngere, Stephan Graf Károlyi, Ludwig Graf Károlyi, Georg Graf Károlyi, Edward Fürst Lichnyowsky, Franz Graf Pálffy, Paul Graf Széchényi, Stephan Graf Széchényi.

C) *melleklet* :

Fundational-Instrument

Endes Unterschriebener verpflichtet kraft dieser Fündational Urkunde sich und seine Successoren, jährlich Einhundert k. k. Dukaten in Golde als Pferdewettrennen-Preis auszusetzen und zu bezahlen, unter folgenden Bedingungen und Modalitäten, als :

1. Die Eigenschaften der Pferde und was sie zu leisten haben um den Preis zu gewinnen, sind hier in der Beilage sub 7. bestimmt.

2. Für diesen Preis wird in Pesth an den durch den Pferdezüchter-Verein zu bestimmenden Tag eines jeden Jahres gelaufen.

3. Die hundert Dukaten sind k. k. einfache, wovon das Stück $4\frac{1}{2}$ f. Com. Mze nach den W. Fuss betraget; und dieses Geld muss jedesmal zur bestimmten Zeit in die Casse des Pferdezüchter-Vereines abgegeben werden.

4. Diese jährlich zu entrichtende Einhundert Dukaten werden aus den Einkünften der durch Unterzeichneten jetzt im Besitze habenden Gütern entrichtet, und zwar nicht nur so lange der Unterschriebene lebet; sondern kraft dieses Foundational-Instrumentes werden auch seine Successoren, die einst im Besitz obgenannter Güter kommen, hiemit verpflichtet jährlich diese Summe zu erwähnten Zwecke abzugeben.

5. Doch kann dieses Geld niemals und in keinem Falle zu anderen was immer für Namen habenden Zwecken als zu den oben bestimmten abgefordert und verwendet werden, eben so kann auch dieses Geld nie und in keinem Falle zu Kapital angeschlagen und von dem Besizern jener Güter abverlanget werden; sondern wenn einst aus Ursachen die nicht vorauszusehen waren der Pferdezüchter-Verein aufhören, und die Preisläufe nicht mehr statt haben könnten; so höret für die Besitzer jener Güter die Verbindlichkeit ohne Weitern auf diese Hundert Dukaten oder sonst was immer zu irgend einem Zwecke ferner zu entrichten.

6. Entgegen aber entsaget Unterschriebener des Rechtes für sich und seine Successoren diese Foundation je wieder zurückzunehmen oder abändern zu können, und nur der im vorigen Punkte erwähnte Fall kann selbe aufhören machen. Dafür aber behaltet sich der Gefertigte das Befugniss vor nach Massgabe der Umstände die Eigenschaften der Pferde, und was sie zu leisten haben um den Preis zu gewinnen den in den Vereins-Statuten angegebenen ändern und anders bestimmen zu können, und dieses Recht soll nach seinem Ableben jedesmal an den ältesten von seinen Successoren übergehen.

7. Dieses Foundational-Instrument ist in zwey gleichlautenden Exemplaren wovon das Eine in einem Loco Credibili, und das Andere in der Lade des Vereines aufbewahret.

7. Die Beylagen werden nach diesem Formular verfasst.

Jedes Jahr an den durch den Pferdezüchter-Verein zu bestimmenden Tag gibt Stephan Graf Széchenyi 100 k. k. Dukaten in Gold für Pferde auf Europa's ganzen Continént geboren und erzo-gen; die Gewichte sind:

Für ein 4 jähriges Pferd.	107 tt
" " 5 " "	116 "
" " 6 " "	121 "
" " älteres " "	123 "

Die Länge der Rennbahn ist auf 3000 Wiener Klafter festgesetzt, und wird nur einmal durchgelaufen.

D) *melléklet* :

In die Zeitungen zu setzende Kundmachung.

Pferd-Wettrenn-Preise.

Unterzeichnete haben ein jeder Einhundert k. k. Dukaten in Gold als Pferdewettrenn-Preise für das Jahr 1822 ausgesetzt.

Die Wettläufe werden in der königl. Freystadt Pest abgehalten.

Bey diesen Wettläufen sind drey Preise für Pferde welche auf Europa's ganzen Continent, vier Preise für Pferde welche in der sämtlichen oesterreichischen Monarchie, und neun für solche die in den ungarischen Provinzen geboren und erzogen wurden, bestimmt. Das Nähere hierüber, so wie über die Gewichte welche sie tragen, und die Längen die durchzulaufen sind, wird später in den Zeitungen nachgetragen. Damals werden auch der Monat und die Tage der Wettrennen kundgemacht.

Für das Recht sein Pferd mitlaufen zu lassen hat Niemand etwas zu entrichten.

Es werden daher sämtliche Pferdezüchter und Pferde-Liebhaber hiemit eingeladen, an jenen Wettrennen Theil nehmen zu vollen. Pesth den 12-ten Jänner 1822.

Johann Baptist Graf Batthiany, Josef Baron Brudern, Ein Ungenannter, Carl Graf Eszterházy, Ladislaus Graf Festetics, Ein Ungenannter, Herr Michael Hengelmüller, Stephan Graf Károlyi, Ludvig Graf Károlyi, Georg Graf Károlyi, Ein Ungenannter, Ferdinand Graf Pálffy, Franz Graf Pálffy, Paul Graf Széchényi, Stephan Graf Széchényi, Michael Graf Viczay, Senior.

E) *melléklet* :

Statuten und Reglement des Pferdezüchter-Vereines in Ungarn.

1-tens. Der Verein der Pferdezüchter besteht aus den Mitgliedern, welche denselben jetzt im Anfange bilden, und wozu in der Zukunft noch jene kommen, welche von den schon bestehenden Mitgliedern, durch die Mehrheit der Stimmen aufgenommen werden.

2-tens; Die Mitglieder des Vereines haben jährlich zwanzig Gulden Conventions-Münze zu den verschiedenen Ausgaben des Vereines beyzutragen.

3-tens. Austreten kann jeder nach eingegebener Erklärung, wie solche der 9-te Artikel weiset.

4-tens. Alle Mitglieder sind eingeladen jedes Jahr ein paar Tage vor dem Beginnen der Wettrennen in Pesth zu erscheinen, und bilden die

allgemeine Versammlung des Vereines, in welchen jedes gegenwärtige Mitglied eine Stimme hat.

5-tens. Die Geschäfte des Vereines ordnen und besorgen folgende *Amtsführer* :

a) Der *Obervorsteher* sorget für das Beste der ganzen Gesellschaft, führt in allen Versammlungen den Vorsitz, beruft den Ausschuss des Vereines, so oft es nötig ist, zusammen und machet die Vorträge zu den Verhandlungen.

b) Der *Untervorsteher* ist in Abwesenheit des Obervorstehers dessen Stellvertreter. Insbesondere aber hat er allenthalben auf die genaue Befolgung der Statuten des Vereines und der Regeln der Wettlaufe besorgt zu seyn. Er wachet dass die Beschlüsse des Verein-Ausschlusses vollzogen und die Gelder nach ihren Bestimmungen verwendet werden.

c) Der *Geldamweiser* (Assignant) hat alle Einnahmen und Ausgaben des Vereines anzuweisen, auch ist er wegen pünktlichen Einlaufen der Gelder besorgt, und im Falle des Ausbleibens liegt ihm ob die nötigen Schritte zur Einkassirung zu machen. Seine Wohnung muss in Pesth seyn.

d) Die sechs *Bahnrichter* haben die Regeln des Wettrennens aufrecht zu erhalten, und alle Missbräuche abzustellen. Sie haben unter sich auszumachen, welche von ihnen bey dem einen oder dem andern Wettrennen gegenwärtig seyn werden, damit für keinen Preis gelaufen werde, wo wenigstens zwey Bahnrichter nicht zugegen sind. Sie haben alle Macht in Rücksicht des Uebungs-Platzes, der Rennbahn und der Wettlaufe nach ihren besten Einsichten alles nötige anzuordnen. Auch wird unter ihrer Aufsicht das Protokoll über die zum Wettlauf vorgekehrten Pferde und über die Wettlaufe selbst durch den Secretär geführt.

e) Endlich sind die *Ausschuss-Mitglieder* neun an der Zahl, welche den Ausschuss-Versammlungen beywohnen, und Sitz und Stimme haben.

6-tens. Die Amtsführung aller oberwähnten Angestellten dauert durch drey Jahre, und zwar so, dass von den drey Erstem jährlich Einer, von den sechs Bahnrichtern aber jedes Jahr zwey, und von den neun Ausschuss-Mitgliedern alle Jahr drey austreten.

Sie sind aber wieder alle auf's neue erwählbar.

7-tens. Der *Secretär* des Vereines ist aber für beständig bestellt. Er führt in allen Versammlungen die Protokolle, besorgt die Correspondenzen, machet die Vormerkungen, schreibt bey den Wettrennen die Protokolle, kurz er besorgt alles, was zum Schreiben ist, nach den Anordnungen des Ausschusses.

8-tens. Auch der *Cassier* des Vereines ist für beständig bestellt, er empfängt alle Gelder des Vereines nachdem der Assignant ihm selbe zuvor angewiesen hat, und machet auch die Ausgaben, wenn der Geldan-

weiser die Dokumente vorher zur Auszahlung assignirt hat. In der Haupt-Cassa hat er den einen Schlüssel, den andern aber der Geldanweiser; doch die Hand-Cassa in welche der Assignant zu den gewöhnlichen laufenden Ausgaben das Nötige ausfolgen lässt, ist ganz unter des Cassiers-Sperre. Hingegen aber hat der Geldanweiser die Obliegenheit, alle von ihm nötig erachteten Massregeln in Hinsicht der Haupt-Cassa vorzunehmen, indem er für den Stand derselben zu haften und den etwaigen Abgang zu ersetzen hat.

Der Untervorsteher muss mit Beyhülfe des Geldanweisers alle Jahre wenigstens dreymal unversehens die Hand-Cassa und die Rechnungen untersuchen.

9-ten. In den *allgemeinea Versammlungen* des Vereines, welche wie oben im 4-ten Artikel gesagt jährlich in Pesth einmal abzuhalten sind, werden folgende Gegenstände vorgenommen:

a) Einer der Vorsteher eröffnet die Sitzung durch einen Vortrag über den Stand, die Fort- oder Rückschritte des Vereines — über die Einwirkung dieser Anstalt auf die Pferdezucht des Landes, und macht auch wenn es nötig wäre, Vorschläge zum Gedeihen des Vereines und der Pferdezucht.

b) Dann wird eine allgemeine Übersicht der Einnahmen und Ausgaben des vorigen Jahres vorgelegt.

c) Die in den Verein zu treten wünschen, werden durch was immer für ein Mitglied vorgeschlagen, worauf man zur Sammlung der Stimmen schreitet, deren absolute Mehrheit die Entscheidung gibt.

d) Nun werden die Erklärungen der austretenden Mitglieder vorgelesen. Wer seine schriftliche Austrits-Erklärung bis zur allgemeinen Versammlung dem Vorsteher oder dem Secretär einzusenden versäumen sollte, dessen Austrit wird nur über's Jahr angenommen.

e) Hernach werden die neuen Preisgeber, wenn sich welche finden, ausgerufen. Und so auch die Erklärungen jener, die etwa ferner keine Preise geben wollten, vorgetragen. Wer seine schriftliche Erklärung, dass er in der Zukunft keine Preise mehr geben will, bis zur allgemeinen Versammlung den Vorstehern und dem Secretär einzuhändigen vernachlässigen sollte, dessen Erklärung kann nur in der Versammlung des künftigen Jahres vorgetragen und angenommen werden.

f) Hierauf wird der jedesmalige Bestand der verbliebenen Vereins-Mitglieder verlesen, dann auch die neu Aufgenommenen ausgerufen.

g) Ferner werden die Preise des nächstkommenden Jahres, nebst den Eigenschaften der Pferde, und was selbe zu leisten haben um zu gewinnen, vorgetragen.

h) Nun macht einer der Vorstehern die Candidation zu den zu erledigenden Stellen der Amtsführer, welche dann von der sämtlichen Versammlung durch die Stimmenmehrheit bestellet werden.

i) Endlich werden Vorschläge welche nötig sind erörtert.

10-tens. Ausserdem aber kann noch der Obervorsteher und in dessen Abwesenheit ausser Landes der Untervorsteher bey dringenden Ereignissen, wichtigen Geschäften, oder wenn es sonst die Umstände erheischen sollten, den *Ausschuss des Vereines* zusammenrufen und versammeln.

11-tens. Dieser Ausschuss besteht aus den jedesmaligen Amtsführern, von denen zur Gültigkeit der Beschlüsse wenigstens neun zugegen seyn müssen; doch im Falle dass so viel Amtsführer nicht erscheinen können, so werden die Abgängigen durch andere Vereins-Mitglieder ersetzt.

12-tens. In den Ausschuss-Versammlungen werden folgende Gegenstände abgehandelt, als:

a) Alle jene dringenden Geschäfte welche keinen Aufschub leiden, werden hier erlediget.

b) Die jährlich einzugebenden Rechnungen des Cassiers, in welchen alle Positionen mit den gehörigen Documenten belegt seyn müssen, werden hier nachgesehen, und mit dem Protocolle des Assignanten, der in selbes alles was er zur Einnahme oder Ausgabe anweist, kurz ange-merkt hat, verglichen.

c) Zu den erledigenden Stellen der Amtsführer werden hier die Candidationen vorbereitet, und zu jeder Stelle wenigstens drey vorgeschlagen, aus denen hernach die allgemeine Versammlung zu wählen hat.

d) Über die Verwendung der einzulaufenden Gelder werden die nötigen Beschlüsse gefasst, an welche sich hernach der Geldanweiser zu halten hat, und über deren beschlussmässige Verwendung der Untervorsteher zu machen verbunden ist.

e) Wenn ein preisgebendes Mitglied oder dessen Successor die Bedingungen seines Preises ändern wollte, so hat er es hier vorzutragen, die Gründe der Abänderung auseinander zu setzen, und nur mit der Gutheissung oder Modificirung von Seite des Ausschusses, kann die Änderung statt haben.

f) Auch kann der Ausschuss im Laufe des Jahres auf den Vorschlag eines Mitgliedes und nach Entscheidung der Stimmen-Mehrheit neue Mitglieder aufnehmen. Doch müssen diese dann später in der allgemeinen Versammlung mit den übrigen Neuen ausgeruffen werden.

g) Die Erklärungen der austretenden Mitglieder aber werden nicht bey dem Ausschusse; sondern nur in der allgemeinen Versammlung angenommen.

h) Alle jene welche Preise geben, oder Preise stiften wollen, haben darüber ihre Willensmeinung dem Vorsteher einzugeben, der es dann dem Ausschusse, und so auch der allgemeinen Versammlungen bekant machet,

Welche aber Preise zu geben aufhören wollen, deren Äusserungen werden nicht hier, sondern in der allgemeinen Versammlung angebracht.

i) Wenn jemand mit dem Ausspruche der Bahnrichterschaft nicht zufrieden seyn sollte, so wird dessen Anbringen durch diesen Vereins-Ausschuss entschieden.

k) Bemerkungen, Vorschläge zu neuen Einrichtungen etc. werden hier verhandelt und erörtert.

l) Soll es sich mit der Zeit zeigen, dass in den Statuten und Reglement des Vereines, oder den Regeln der Wettrennen etwas verbessert oder geändert werden sollte, so hat das der Ausschuss vorzunehmen.

m) Hier wird die Geschäfts-Ordnung für den Secretär und Cassier den Umständen gemäss erläutert und näher bestimmt.

n) Die Anzeigen und Kundmachungen in den öffentlichen Blättern und Zeitungen werden hier verfasst.

o) Der Ausschuss wird auch von Zeit zu Zeit Gestüts-Kalender verfertigen und drucken lassen.

p) Endlich kann auch der Ausschuss zu schriftlichen Aufsätzen und Ausarbeitungen aus ihrer Mitte eine Abtheilung (Commission) ernennen, die hernach ihre Arbeiten dem Ausschusse zur Bestätigung oder Modification vorzulegen hat.

q) Die laufenden Geschäfte sind durch die Vorsteher zu entledigen die darüber ihre Protokolle führen, aus denen sie hernach dem Ausschusse die Berichte erstatten; welche dann in dem Ausschuss-Protokolle aufgenommen werden.

13-tens. Über die allgemeinen Versammlungen wird ein besonderes *Protokoll* geführt, so auch ein anderes über die Versammlungen des Ausschusses. Und alle diese Protokolle stehen zu jeder Zeit einem jeden Vereins-Mitgliede zur Einsicht offen und frey.

14-tens. Alle *Gelder*, sowohl jene zu den Preisen, als auch die zu andern Wettrenn-Unkosten bestimmten — müssen jedes Jahr längstens bis Ende der Pesther Josephi-Markt-Woche die in die Mitte des März-Monats fällt, an den Vereins-Cassier zu Pesth abgegeben werden. Sollten aber einige Gelder ausbleiben, so hat der Assignant die nötigen Schritte vorzunehmen, um selbe einzutreiben.

F) melléklet .

Nähere Bestimmungen und Bedingungen der Wettläufe.

Namen der Preisgeber alphabetisch	Ort	Zeit	Preis	Eigenschaften der Pferde		Rennbahn		Gewichte				Anmerkungen
				In welchen Lande geboren und erzogen	Deren Blut	Länge in Wr. Klafter	wie oft zu durch laufen	Für 4 jähr. Wr. Ɔ	Für 5 jähr. Wr. Ɔ	Für 6 jähr. Wr. Ɔ	Ältere Wr. Ɔ	
Graf Baptist v. Bathianyi ...	Pesth	Wird durch den Verein bestimmt	100 #	In den ungar. Ländern		1500	einmal	107	116	121	123	
Baron Joseph v. Brudern ...	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		2000	einmal	Ohne Rücksicht auf die Gewichte				
Fürst Niklas v. Eszterházy ...	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		1000	einmal	116	130	136	138	
Graf Karl v. Eszterházy ...	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		2000	einmal	107	116	121	123	
Graf Ladislaus v. Festetits ...	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		2000	einmal	Werden noch näher bestimmt				
Fürst Andor v. Grasalkovich	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		1000	einmal	116	130	136	138	
Herr Michael v. Henglmüller	Pesth		100 #	In der sämmt. oesterr. Monarchie	nicht ganz orientalisch. Abkunft	2500	einmal	106	114	119	121	
Graf Stephan v. Károlyi ...	Pesth		100 #	Auf Europa's ganzen Continent		2000	einmal	107	116	121	123	
Graf Ludwig v. Károlyi ...	Pesth		100 #	In der sämmt. oesterr. Monarchie		800	2-mal siegen, nicht über 4 Wettläufe	98	103	106	108	
Graf Georg v. Károlyi ...	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		2000	einmal	Ohne Rücksicht auf die Gewichte				
Fürst Eduard v. Lichnovszky	Pesth		100 #	In der sämmt. oesterr. Monarchie		1000	2-mal siegen, nicht über 3 Wettläufe	115	128	134	136	
Graf Ferdinand v. Pálffy ...	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		1200	2-mal siegen, nicht über 3 Wettläufe	103	110	114	116	
Graf Franz v. Pálffy ...	Pesth		100 #	In den ungar. Ländern		1000	2-mal siegen, nicht über 3 Wettläufe	100	106	110	112	
Graf Paul v. Széchényi ...	Pesth		100 #	Auf Europa's ganzen Continent	nicht ganz orientalisch. Abkunft	2500	einmal	110	120	125	6jährig (u. älter)	
Graf Stephan v. Széchényi ...	Pesth		100 #	Auf Europa's ganzen Continent		3000	einmal	107	116	121	123	
Graf Michael v. Viczey senior	Pesth		100 #	In der sämmt. oesterr. Monarchie	nicht ganz orientalisch. Abkunft	2000	einmal	112	123	128	—	

G) *melléklet* :

Die den Pferdezüchter-Verein zu bilden wünschen, haben sich, wie folget, eingeschrieben :

Johann Graf zu Trautmansdorf, k. k. Oberst-Stallmeist., Ferdinand Graf Pálffy, Carl Graf Eszterházy, der Jüngere, Stephan Graf Károlyi, Ludwig Graf Károlyi, Georg Graf Károlyi, Niclas Baron Wesselényi, Franz Fechtig, Paul v. Nagy, Gabriel Fejérváry, Paul Graf Széchényi, Stephan Graf Széchényi, Michael Henglmüller, Joseph Baron Brudern, Eduard Fürst Lichnowsky, Heinrich Graf Hardegg Gen. Maj., Vinzenz Graf Eszterházy, Vinzenz Graf Batthyány, Barthol. Graf Alberti, Oberst, Joh. Bapt. Graf Batthyánv, Michael Graf Eszterházy Rittmeister, Carl Freyherr von Tettenborn Gen. Lieut., Joseph Baron Simonyi Oberst, Joseph Graf Bolza, Carl Appel, Baron Parisch-Senftenberg, Georg Graf Andrássy, Stephan Graf Szirmay, Joseph von Atzél, Johann Liebenberg, Jo. Graf Hunyady, Ferdinand Prinz von Sachsen-Coburg, Samuel Ritter von Liedemann, Ladislaus Graf Zichy.
